

De Klapperman

Gerechts- en gemeentehuizen in Woudenberg

Bijdragen tot de geschiedenis van Woudenberg – mei 1985

Ten geleide

Met genoegenvoldoe ik aan het verzoek deze Klapperman met een voorwoord te begeleiden. Vooral ook omdat deze uitgave verschijnt ter gelegenheid van het gereed komen van de uitbreiding van ons gemeentehuis.

Juist omdat de gegevens over de huizen van waaruit de gemeenschap door de tijden heen werd bestuurd nu bijeen zijn gevoegd, is deze uitgave een belangrijke aanwinst voor de Stichting Oud Woudenberg, maar ook voor ons, lezers, een bron van informatie voor nu en later. De heren G.D. Marringa, Th. van Straalen en J.J. Timmer, allen nauw verbonden met de hiervoor genoemde stichting, zijn er in geslaagd de resultaten van veel speurwerk op een overzichtelijke wijze te bundelen. Alle lof.

De uitgave werd mogelijk gemaakt door Aannemingsbedrijf A. Morren en Zoon B.V. te Woudenberg. Dit bedrijf heeft alle inwoners in de vreugde willen laten delen dat zij de uitbreiding naar het geslaagde ontwerp van architect J. de Jong heeft mogen bouwen.

Ongetwijfeld zullen niet alleen allen die aan deze uitbreiding hebben gewerkt trots zijn op het resultaat, maar ook vele inwoners met hen.

Voor wat het bouwbedrijf Morren voor ons en het nageslacht deed door deze uitgave mogelijk te maken, ben ik zeer dankbaar.

Gaarne wens ik u veel genoegenv bij het lezen van deze Klapperman.

Woudenberg, mei 1985
De burgemeester van Woudenberg,
J. de Pree

Het bijna jubilerende gemeentehuis

G.D. Marringa

In 1935 werd besloten een nieuw gemeentehuis te bouwen, hetwelk in 1936 gereed kwam. In de dertiger jaren kon men blijkbaar snel werken want uit de archiefstukken blijkt dat er een zeer korte aanloopperiode is geweest om tot besluitvorming te komen.

In het jaar van opening van de uitbreiding van het gemeentehuis kan bijna het gouden jubileum worden gevierd van ons fraai gemeentehuis, gebouwd in de neo-renaissance stijl. Een tijdsbestek van 49 jaar verschil ligt er tussen het gereed komen van het bestaande gemeentehuis in 1936 en de officiële opening van de uitbreiding van dit gemeentehuis in 1985.

Het gemeentehuis, gebouwd in het De Beaufortpark en centraal gelegen bij het kruispunt De Poort, is een trekpleister. Toeristen, die Woudenberg bezoeken, nemen veelal de gelegenheid waar een foto van het gemeentehuis te maken. Voorbijrijdende automobilisten werpen vaak even een blik op het gemeentehuis. Toeringcarchauffeurs besteden in hun functie van reisleider aandacht aan het Woudenbergse raadhuis. Bruidsparen, die geen enkele binding hebben met onze gemeente, laten hun huwelijk in het Woudenbergse gemeentehuis voltrekken.

Woudenberg is trots op z'n gemeentehuis. De Woudenbergse gemeenschap heeft symbolisch een huwelijksband gesloten met dit gemeentehuis. Het 'moedergemeentehuis' van 1936 heeft in 1985 een 'dochter' gekregen door de nieuwe aanbouw. In het jaar 1977 is er een aanval gedaan op de 'moeder'. Men wilde haar de functie ontnemen door elders in de gemeente een nieuw gemeentehuis te bouwen. De 'moeder' heeft de Woudenbergse gemeenschap aan haar zijde gekregen en de gemeenteraad heeft haar zelfs een 'dochter' geschonken, die veel gelijkenis met de 'moeder' vertoont. De Woudenbergse gemeenschap heeft tien jaar nodig gehad om de 'moeder' deze 'dochter' te schenken.

In deze Klapperman wordt een beschrijving gegeven van de geschiedenis van de Woudenbergse gerechts- en gemeentehuizen, dus over de voorouders, de ouders en hun kind. De gebouwen van de voorouders zijn inmiddels verdwenen, de band met het gemeentehuis van 1936 (de ouders) is nog zeer hecht en gehoopt wordt dat ook de uitbreiding in 1985 (het kind) een lang leven beschoren zal zijn.

Op 31 mei 1985 is het uitgebreide en intern verbouwde gemeentehuis officieel geopend.

De zetel van het gerecht¹

J.J. Timmer

„Het Comité vordert eindelijk van Ulieden om deze Vergaderzaal onverwyld te verlaaten, en naar uwe wooning als Burgers te rug te keeren...”

Met deze woorden uit een verklaring van het Comité Revolutionnair wordt op 24 januari 1795 de vergadering der Staten van Utrecht ontbonden.²

Vrijheid, gelijkheid en broederschap is de leus. Nieuwe ontwikkelingen volgen nu snel op elkaar. Ook in Woudenberg.

Op 19 april 1798 in het vierde jaar der Bataafse Vrijheid wordt door Agenten van het intermediair Administratief Bestuur van het voormalig gewest Utrecht het gemeentebestuur van Woudenberg en Geerestein ontbonden en een intermediair gemeentebestuur ingesteld bestaande uit de burgers Jan Karssenberg, Jacob van de Wetering, Willem Lagerweij Wz. en Dirk de Jongh. De burgers worden opgeroepen het nieuwe gemeentebestuur als zodanig te erkennen en in alles tot bevordering van orde, bloei en welvaart van de Republiek de behulpzame hand te bieden.³

Twee gerechtshuizen

Tot voor de omwentelingen bestond Woudenberg uit twee gerechten⁴, namelijk Woudenberg en Geerestein. Beide gerechten hadden elk een eigen gerechtshuis. Het gerechtshuis was de plaats waar schout en schepenen⁵ het bestuur over hun eigen rechtsgebied uitoefenden.

In die jaren was Willem Lagerweij schout, zowel van het gerecht Woudenberg als dat van Geerestein. De beide gerechten hadden elk hun eigen schepenen.

Het huis van de schout

Willem Lagerweij moet hebben gewoond in een huis waar nu het zogenoemde 'Schoutenhuis' staat, wat in 1914 is gebouwd.

Het voorname uiterlijk van het Schoutenhuis kan bij de niets vermoedende voorbijganger de indruk wekken dat ooit in dit pand de zetel van het plaatselijk bestuur was gevestigd. De inmid-

dels verdwenen woning moet echter slechts het woonhuis van de schout zijn geweest.

Tot haar dood woonde Teuntje Lagerweij nog in het oude schoutenhuis.⁶

Zij was een dochter van Willem Lagerweij en Jantje Lagerweij.

Teuntje, die nooit gehuwd is geweest, was tabaksplantster van beroep. Ze stierf in haar woning op 29 januari 1825.⁷ Nadien is het huis niet meer door leden van het geslacht Lagerweij bewoond geweest.

Tussen 1830 en 1840 werd de woning betrokken door Korstiaan van Ginkel, die het beroep van kastelein uitoefende.⁸ Van Ginkel voorzag zich tevens in zijn onderhoud als kleermaker.⁹ Op 14 april 1840 werd hij door de ambachtsheer tot bode van de gemeente Woudenberg benoemd.¹⁰

Het ten westen van het Schoutenhuis lopende straatje, de 'Korssesteeg', houdt de herinnering

Afb. 1. Eikenhouten tweepersoons ledikant, afkomstig uit het verdwenen schoutenhuis aan de Voorstraat; thans in het Museum Flehite, Amersfoort. (Foto Paul de Smalen, Amersfoort; 1985)

aan Korstiaan van Ginkel levendig. Een bewaard gebleven ledikant uit de eerste helft van de 17e eeuw, afkomstig uit het oude schoutenhuis, laat zien dat de bewoners tot de welgestelden van het dorp hebben behoord.¹¹

Het gerechtshuis van Woudenberg

Het gerechtshuis van het gerecht Woudenberg is eveneens afgebroken. Het bouwwerk heeft aan de noordzijde van de Voorstraat gestaan, terhoogte waar nu de Schoutstraat is gelegen.

Afb. 2. Voormalig gerechtshuis van Woudenberg aan de Voorstraat. Oorspronkelijk als vrijstaand huis opgetrokken. Ten tijde van de afbraak in 1965 bekend als Voorstraat 16 (r.) en 18. (Foto Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist; 1963)

Dankzij een opmeting vanwege de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in februari 1963, kunnen aan de hand van een tekening nu nog enkele bouwkundige bijzonderheden over dit toch wel opmerkelijke huis worden verschaft.¹² Uit het resultaat van de verrichte opmeting is duidelijk geworden dat het gehele bouwwerk omstreeks het midden van de 16e eeuw is opgetrokken en getuige het metselwerk, het oorspronkelijk één woning is geweest, welke in later tijden in tweeën is gesplitst. Ten tijde van de

sloop op 25 oktober 1965 waren de woningen genummerd Voorstraat 16 en 18.¹³

Wat opvalt is dat de voor- en zijgevel van nummer 18 én de achtergevel van de beide woningen met grote bakstenen zijn opgetrokken geweest, die een lengte van 29 tot 30 centimeter hadden. De oude buitenmuren waren ongeveer 60 centimeter dik. De binnenmuur was dunner en het overige metselwerk van nummer 16 bleek 18e eeuws te zijn geweest.

De oorspronkelijke voor- en zijgevel van nummer 16 zijn dus naderhand weggebroken terwijl ook de kap werd vernieuwd.

Het is mogelijk dat het pand nog groter is geweest en dat de nieuwe oostgevel niet op de oorspronkelijke plaats is gezet.

De westgevel laat nog enkele interessante details zien. Aan de buitenzijde zien wij de trapgevel, afgedekt door een rij schuin staande stenen met daarop een liggende steen.

Het ligt voor de hand dat ook de oostelijke gevel op gelijke wijze werd uitgevoerd.

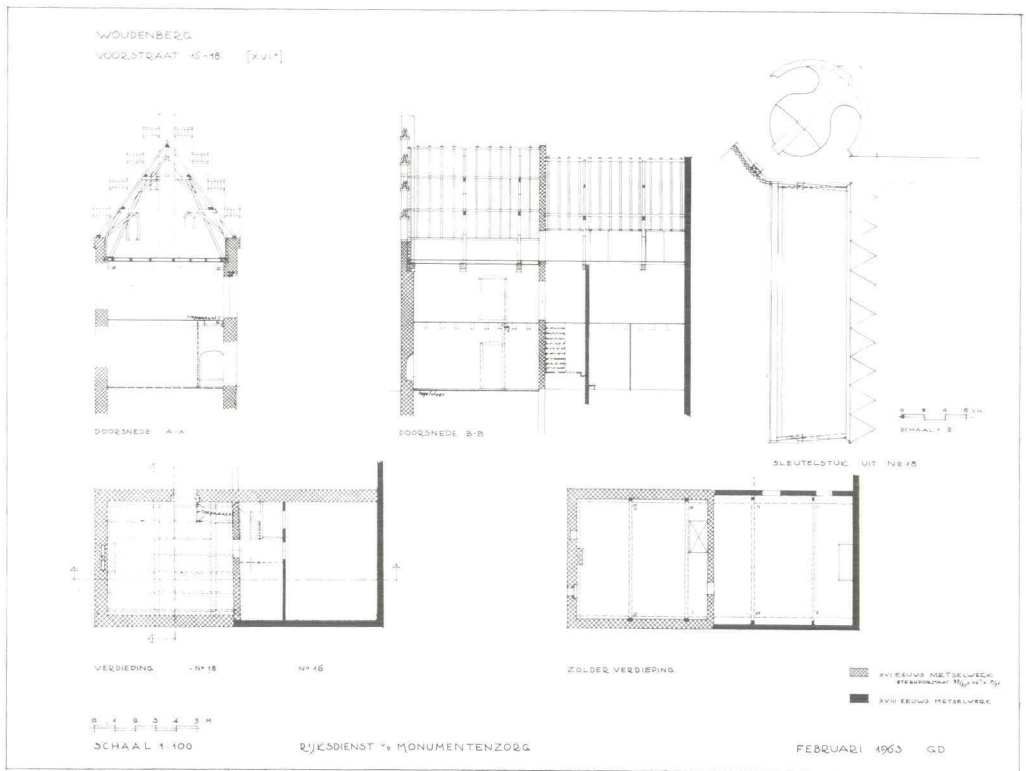
Op de zolderverdieping blijkt de muur een kaarsnis te hebben bevat en twee naderhand dichtgemetselde vensteropeningen.

Op de begane grond en de eerste verdieping van nummer 18 was een stookplaats aanwezig. Onder de moerbalken van de zolderverdieping van nummer 18 waren consoles¹⁴ aangebracht, voorzien van een peerkraal profiel.¹⁵

Bij de naspeuringen die voor dit onderwerp zijn verricht, is duidelijk geworden dat de leden van de familie Lagerweij die ter sprake zullen komen, in het gedeelte van het pand, wat laatstelijk bekend was als Voorstraat 16, hebben gewoond.

Gerechtshuis tijdelijk verplaatst

In het gerechtshuis woonde Matthijs Lagerweij die tapper was¹⁶ en daarnaast het ambt van bode van het gerecht uitoefende. Lagerweij stond voor de vergadering van schout en schepenen een kamer in zijn huis ten gebruike af en ontving vergoedingen voor de nodige verteringen, vuur en licht en het gebruik van de kamer.¹⁷ Een van de gevolgen van de staatsomwenteling op het einde van de 18e eeuw was, dat men op een ander adres in het dorp ging vergaderen. De gerechten Woudenberg en Geerestein waren namelijk bijelkaar gevoegd en het ge-

Afb. 3. Voormalig gerechtshuis van Woudenberg. Op de tekening zijn de na de 18e eeuw aangebrachte wijzigingen achterwege gelaten. (Tek. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist; 1963)

rechtshuis werd verplaatst van Matthijs Lagerweij naar de woning van de 'president'¹⁸ Jan Karssenberg, die op het einde van de Voorstraat in het dorp woonde. De woning van Karssenberg stond ter hoogte van het huidige perceel Voorstraat 48.¹⁹

Jan Karssenberg ontving evenals Matthijs Lagerweij een vergoeding voor het gebruik van een kamer voor de vergaderingen in zijn woonhuis.²⁰

De gewijzigde situatie duurde echter niet zo lang. Sedert de omwentelingen waren de gerechten op het platteland samengevoegd; ook Woudenberg en Geerestein zoals wij hebben gezien. De samenvoegingen hadden echter voor veel verwarring gezorgd, zodat een nieuwe maatregel niet kon uitblijven.²¹

Willem Lagerweij, die bij een resolutie van het Departementaal Bestuur van Utrecht van 8 september 1802 in zijn functie van schout van Wou-

denberg en Geerestein is hersteld, roept op 9 oktober van dat jaar Willem Andries Abbema, Teunis van Holten, Jan Karssenberg, Dirk de Jongh en Peeter Kok in het gerechtshuis van Karssenberg bijeen. De schout leest een publicatie d.d. 22 september 1802 van het Departementaal Bestuur van Utrecht voor, waarbij alle samenvoegingen van gerechten weer worden ontbonden.

In Woudenberg ontstonden daardoor weer de twee vertrouwde gerechten Woudenberg en Geerestein.

Ook de voormalige schepenen en de gerechtsboden konden voorlopig naar hun post terugkeren.

Matthijs Lagerweij wordt gevraagd of hij het bo-deambt weer wil waarnemen.²²

Hij verzoekt enige bedenktijd, doch laat vijf dagen later schriftelijk weten dat hij voor de benoeming bedankt.²³

Enkele maanden later, op 14 december 1802,

worden Willem Andries Abbema, Jacobus van Arnhem, Teunis van Holten, Jacobus van Leusden, Gerrit Moesbergen, Dirk de Jongh en Pee-ter Kok door Gedeputeerden van het Departementaal Bestuur tot schepenen van het gerecht van Woudenberg aangesteld. De nieuw benoemde schepenen worden zes dagen later in de gerechtskamer in het huis van Jan Karssenberg geïnstalleerd. Karssenberg zelf is niet meer aanwezig.

Na discussie wordt op voorstel van de schout goedgevonden en besloten het gerechtshuis „om byzondere redenen Schout en Gerechte daar toe moveerende” te verplaatsen naar het huis van Matthijs Lagerweij en tevens deze als bode van het gerecht van Woudenberg te herstellen. Matthijs Lagerweij wordt in de vergadering geroepen en nadat is besloten dat schout, schepenen, secretaris en bode boven hun gewone bezoldiging en ongeregelde bijkomende verdiensten, voor buitengewone zaken behoorlijk zullen worden beloond (!), stemt Matthijs Lagerweij er in toe dat het gerechtshuis in zijn woning wordt gevestigd en aanvaardt hij de functie van gerechtsbode van Woudenberg.

De secretaris wordt gemachtigd om voor de eerstvolgende vergadering in het nieuwe gerechtshuis de gerechtskas en de kaart van Woudenberg over te brengen. Tevens wordt besloten aan de verplaatsing bekendheid te geven.²⁴

Twee dagen later wordt voor het eerst weer in het gerechtshuis bij de gerechtsbode Lagerweij vergaderd.²⁵

Diezelfde maand nog wordt er een zogenoemde open rechtstag in het gerechtshuis gehouden. De wisseling van de wacht heeft tot gevolg gehad dat er nogal wat papieren bij Jan Karssenberg zijn blijven liggen. Er wordt daarom besloten de zaak goed aan te pakken want de bode moet een gerechtelijke aanzegging aan de oud-president en schepen Karssenberg overhandigen, waarin deze wordt aangezegd om op dinsdag 11 januari 1803 „des voornoemens” om 9 uur in het gerechtshuis te verschijnen om alle papieren die hij in zijn genoemde functies heeft ontvangen en nog onder hem berusten, over te dragen.²⁶ Karssenberg verschijnt daarop en draagt de papieren over. De spullen blijken niet compleet te zijn want hij

krijgt de aanzegging de ontbrekende stukken alsnog te bezorgen.²⁷

Boete

Of het aan de politieke omstandigheden in die tijden is te wijten en daardoor een verminderde interesse voor het bestuur, is niet bekend, maar het blijkt nodig te zijn dat besloten wordt dat wanneer schout, schepenen en secretaris niet op het afgesproken tijdstip in het gerechtshuis verschijnen, zij een boete van zes stuivers krijgen; wanneer zij helemaal niet komen opdagen moet er 12 stuivers boete worden betaald.²⁸

Maatje Lagerweij

Matthijs Lagerweij wordt op 17 oktober 1807 te Woudenberg begraven.²⁹ Zijn overlijden betekent niet opnieuw een verplaatsing van het gerechtshuis. De weduwe Maatje Lagerweij blijft bereid een kamer voor schout en schepenen af te staan.

Als herbergierster³⁰ zal zij in de voorliggende jaren ongetwijfeld zelf belast zijn geweest met de feitelijke verzorging van de verteringen voor schout en schepenen.

Na zijn dood wordt de schout Willem Lagerweij opgevolgd door de secretaris Matthijs van Geijtenbeek.³¹ Het wordt Van Geijtenbeek niet gegeven deze functie lang uit te oefenen. Hij wordt op 10 mei 1809 te Woudenberg begraven.³² Bij Koninklijk besluit van 26 juli 1809, nummer 39, wordt nu de zoon van de gerechtsbode, Hendrik Lagerweij, tot schout en secretaris van Woudenberg en Geerestein benoemd.³³

Het is niet bekend waarom zo van korte duur, maar Hendrik Lagerweij blijft slechts tot het einde van het jaar 1811 aan. Het zou te ver voeren te beschrijven hoe het zijn opvolgers W.A. Abbema, L.L.E. Bols en A. Koudijs is ver-

gaan, maar bij Koninklijk besluit van 18 januari 1818, nummer 56, wordt Hendrik Lagerweij opnieuw tot schout en secretaris van Woudenberg benoemd.³⁴

Zijn moeder, Maatje Lagerweij, is inmiddels om en nabij de 80 jaar geworden wanneer zij op 19 april 1819 haar woonhuis, twee korenbergen, een schuur met een hof aan haar zoon Hendrik schenkt. In de schenking is tevens het onder hetzelfde dak gelegen huis, achterhuis en het bijbehorende erf begrepen.³⁵

Niet lang daarna, op 17 augustus 1822, overlijdt Maatje Lagerweij om 8 uur 's avonds in haar woonhuis aan de Voorstraat.³⁶

Hendrik Lagerweij met zijn vrouw en kinderen blijven in het ouderlijk huis wonen.³⁷ Hendrik's vrouw, Aaltje van Maanen, ontvangt nu de vergoeding voor het gebruik van de kamer en verlichting en verwarming.³⁸

Voordat wij nu een stap verder in de tijd doen, eerst nog iets over een paar van belang zijnde zaken.

Het gerechtshuis van Geerestein

Hiervoor hebben wij al gezien dat ook het gerecht Geerestein een eigen gerechtshuis heeft gehad. In 1785 wordt „in den Gerechtshuise van Geresteijn” een lijst opgemaakt van personen die bereid zijn in geval van nood het dorp te verdedigen.³⁹

Het gerechtshuis stond op de Schans⁴⁰ waar de herbergier Albartus van Heteren woonde.⁴¹ Van Heteren was niet alleen herbergier, doch ook tabaksplanter,⁴² schepen van het gerecht Geerestein⁴³ en later ook bode. Zijn onderkomen blijkt ook zeer geschikt te zijn geweest voor het houden van openbare verkopingen van hout en het verhuren van landerijen.⁴⁴

Evenals bij Matthijs Lagerweij in het gerechtshuis van Woudenberg, had Van Heteren vanzelfsprekend de borrel na afloop van goed zaken doen bij de hand.

Albartus van Heteren ontving jaarlijks drie gulden uit de buurlasten voor het gebruik van een kamer door het gerecht en daarnaast genoot hij inkomsten uit de dorpslasten voor verteringen, vuur en licht.⁴⁵

In 1811 blijken Geerestein en Woudenberg voorgoed samengesmolten te zijn⁴⁶ en zal niet meer bij Van Heteren op de Schans zijn verga-

derd. Albartus van Heteren laat nog van zich horen wanneer hij door Jacob Hendrik Graaf van Rechteren, de ambachtsheer van Woudenberg en Geerestein, tot bode van de gemeenteraad wordt aangesteld. Op 19 april 1819 legt hij daarvoor de eed af.⁴⁷

Tussen 1830 en 1840 trekt hij bij zijn dochter en schoonzoon Korstiaan van Ginkel in, die in het oude schoutenhuis in de Voorstraat wonen.⁴⁸

Wanneer het gerechtshuis van Geerestein is afgebroken is niet bekend. In later tijden woont op de Schans de rentmeester Charles James Courtney Hardes.⁴⁹

Op 9 december 1862 vestigt zich hier een zoon van de ambachtsheer Hendrik Daniel Hooft met zijn echtgenote.⁵⁰ Wellicht is in die laatste jaren het voor velen nog bekende huis gebouwd, wat later bekend stond als Hotel De Schans.

'Feest' in Woudenberg

Het was niet zo best gesteld met het Koninkrijk Holland onder de regering van Koning Lodewijk Napoleon. De Koning weet de ongelukkige toestand waarin het rijk zich bevond aan het ongenoegen aan zijn adres van zijn broer, de Franse Keizer. Lodewijk Napoleon besluit daarom op 1 juli 1810 afstand te doen van zijn rang en Koninklijke waardigheid.⁵¹

Op 9 juli 1810 lijft de Franse Keizer ons land in bij Frankrijk.⁵² Een aantal moeilijke jaren zouden nog volgen.

In Parijs wordt op 2 maart 1811 de zoon van Napoleon geboren. Schout en gerechten van Woudenberg en Geerestein worden verzocht een gespecificeerde opgave te verstrekken van waarschijnlijke kosten die voor onder meer een feestelijke verlichting van de beide gerechtshuizen moeten worden gemaakt ter gelegenheid van de bevalling van de Keizerin.

Voor de feestverlichting van het gerechtshuis van Woudenberg, het drie maal daags luiden van de klok en het vlaggen wordt op 18 maart 1811 de volgende specificatie van kosten verstrekt:⁵³

voor de vlag, vlaggenstok, met schilderen etc:	f 25- 12- ..
voor 't luiden der klok ieder uur	
f 3-.....	9- .. - ..
6 ramen voor de illuminatie	15- .. - ..
glazen tot de illuminatie	7- 10- ..
koperdraad en blik	3- .. - ..
olie	3- .. - ..
arbeidsloon voor 't opzetten en uitsteken van vlag, ramen en glazen tot illuminatie	6- .. - ..
voor 't assisteren en dirigeren van al de besognes	10- 10- ..
	<hr/>
	f 79- 12- .. ⁵⁴

Voor de feestelijke verlichting van het gerechts-
huis van Geerestein worden de kosten als volgt
begroot:

voor de vlag, vlaggenstok met schilderen etc:	f 20- .. - ..
4 ramen voor de illuminatie	10- .. - ..
glazen tot de illuminatie	5- .. - ..
koperdraad en blik	2- 10- ..
olie	2- 10- ..
arbeidsloon voor 't opzetten en uitsteken van de vlag ramen en glazen tot de illuminatie	5- .. - ..
voor 't adssisteren en dirigeren van al de besognes	9- .. - ..
	<hr/>
	f 54- .. - ..

Op 26 mei 1811 leest koster Cornelis Lagerweij
een bekendmaking voor van de schout, waarin
deze in zijn functie van 'maire' de bevolking uit-
nodigt en opwekt om op 9 juni van dat jaar
„deze, voor gantsch Frankrijk zoo vreugdevolle
gebeurtenis, op de uitstekendste wijze te vie-
ren". Op de avond van die dag moet er een
algemene illuminatie plaats hebben en de oude
volksspelen moeten opnieuw ter hand worden
genomen.

En om de bevolking voor de spelen toch vooral
maar warm te maken, stelt hij een premie in het
voorzicht voor hen die daarin het meest uit-
munten.⁵⁵

Noten

- Als uitgangspunt voor deze verhandeling is het einde van de 18^e eeuw gekozen, waarmee aansluiting is gezocht met het onderwerp 'Het oude gerechtshuis en zijn bewoners', blz. 53 v.v. in 'Uit de geschiedenis en het volksleven van Woudenberg' door R.F.P. de Beaufort en Louis H. Jansen; 's-Gravenhage 1969.
- Vervolg Groot Plakkaatboek 's Lands van Utrecht, deel I, vijfde afl., blz. 455; Utrecht 1858.
- Gemeentearchief Woudenberg (GA Wbg): inv. nr 2.
- Over het ontstaan van de gerechten raadplege men 'Uit de geschiedenis en het volksleven van Woudenberg', R.F.P. de Beaufort en Louis H. Jansen; 's-Gravenhage 1969.
- Bestuurders die te vergelijken zijn met de latere burge-meester en gemeenteraad. In de Franse tijd werd de burgemeester 'maire' genoemd.
- GA Wbg: Lijst van ingezetenen volgens de nummers der huizen, 1812; inv. nr 100. Achter huisnummer 35 komt de naam van Teuntje Lagerweij voor. In de overlijdensakte van de betrokkene wordt het nummer van het sterfhuis van betrokkene eveneens aangeduid met 35. Aan de hand van de oude delen van het bevolkingsregister en lijsten van nummering van huizen en gebouwen kon de ligging van het perceel worden vastgesteld.
- GA Wbg: Registers van overlijden 1811-1828, overlijdensakten 1825, fol. 2 verso.
- GA Wbg: Bevolkingsregister 1840.
- GA Wbg: Bevolkingsregister 1870-1920, deel I, fol. 49.
- GA Wbg: Notulen gemeenteraad 28 mei 1840.
- Jaarverslag over 1907 Museum Flehite, blz. 15: eikenhouten tweepersonsledikant met hoekkolom, colonnade hekje aan het voeteneinde en schotwerk aan het hoofdeinde en achterzijde; eerste helft 17^e eeuw.
- Archief Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.
- GA Wbg: Woningkaarten-archiefgeregister.
- Hier houten steun onder de einden van een balk.
- Decoratieve versiering van de console.
- GA Wbg: Akte van eedsaflegging door tappers, 1806; inv. nr 14.
- GA Wbg: Rekening der buurlasten 1793; inv. nr 73. Zetting der dorpslasten 1807; inv. nr 75.
- Voorzitter.
- GA Wbg: Lijst van ingezetenen volgens de nummers der huizen, 1812; inv. nr 100. Registers van overlijden 1811-1825, overlijdensakten 1819, fol. 15. In genoemde lijst komt achter het huisnummer 22 de naam van Jan Karssenbergh voor. In zijn overlijdensakte wordt het sterfhuis eveneens aangeduid met nummer 22. Aan de hand van oude delen van het bevolkingsregister en lijsten van nummering van huizen en gebouwen kon de ligging van het perceel worden vastgesteld.
- GA Wbg: Copie rekening der buurlasten 1801; inv. nr 72.
- Vervolg Groot Plakkaatboek 's Lands van Utrecht, deel I, derde afl., blz. 250; Utrecht 1857.
- GA Wbg: Resolutieboek schout en gerecht van Woudenberg, notulen 9 oktober 1802.
- GA Wbg: Id. 14 oktober 1802. De brief van Lagerweij werd in het Resolutieboek opgenomen. Daaruit valt af te leiden dat Lagerweij is gevraagd of hij weer als van-

- ouds het bodeambt van beide gerechten wilde aanvaarden.
24. GA Wbg: Id. 20 december 1802.
 25. GA Wbg: Id. 22 december 1802.
 26. GA Wbg: Id. 30 december 1802.
 27. GA Wbg: Id. 11 januari 1803.
 28. GA Wbg: Id. 28 februari 1803.
 29. Rijksarchief Utrecht (RA UT); Collectie Doop-, trouwen begraafregisters, afschrift begraafregister 1765-1811, 1824; inv. nr 478.
 30. GA Wbg: Lijst van personen die zich om patent hebben aangegeven, 1812; doos I ongeordend.
 31. GA Wbg: Notulenboek Schout en gerecht van Woudenberg, bekendmaking 20 december 1803.
 32. RA Ut: Collectie Doop-, trouw- en begraafregisters, afschrift begraafregister 1765-1811; inv. nr 478.
 33. GA Wbg: Inv. nr 4.
 34. GA Wbg: Notulenboek gemeenteraad, vergadering 16 februari 1818, nr 2.
 35. GA Wbg: Register van eigendomsovergangen, gebouwde eigendommen.
 36. GA Wbg: Registers van overlijden 1811-1828, overlijdensakten 1822, fol. 8.
 37. GA Wbg: Bevolkingsregister 1824, fol. 7.
 38. GA Wbg: Rekening der buurlasten 1822, 1827; doos Rekening buurlasten.
 39. GA Wbg: Inv. nr 85.
 40. GA Wbg: Rekening der buurlasten 1793; inv. nr 91.
 41. GA Wbg: Inv. nr 87.
 42. GA Wbg: Bevolkingsregister 1824, fol. 63.
 43. GA Wbg: Rekening der buurlasten 1802; inv. nr 91.
 44. GA Wbg: Inv. nr 90.
 45. GA Wbg: Rekening der buurlasten 1807; inv. nr 91. Zetting der dorpslasten 1807; inv. nr 93.
 46. GA Wbg: Notulenboek gemeenteraad, vergadering 7 mei 1829.
 47. GA Wbg: Id., vergadering 19 april 1819, nr 15.
 48. GA Wbg: Bevolkingsregister 1840.
 49. GA Wbg: Bevolkingsregister 1850-1860, deel II, fol. 396.
 50. GA Wbg: Bevolkingsregister 1860-1870, deel II, fol. 445.
 51. Vervolg Groot Plakkaatboek 's Lands van Utrecht, deel I, zevende afl., blz. 699; Utrecht 1859.
 52. Vervolg Groot Plakkaatboek 's Lands van Utrecht, deel I, achtste afl., blz. 701; Utrecht 1859.
 53. GA Wbg: Inv. nr 7.
 54. Het bedrag wordt uitgedrukt in resp. guldens, stuivers en centen.
 55. GA Wbg: Inv. nr 7.

Een nieuw geslacht treedt aan

J.J. Timmer

Keren wij nu terug naar het gerechtshuis in de Voorstraat.

Omstreeks het midden van de vorige eeuw wonen daar Aaltje van Maanen, de weduwe van Hendrik Lagerweij met haar zes kinderen Matthijs, Antonia, Maria, Eduard, Willem Jacob en Jacoba Hendrika.¹

Op 26 september 1835 doet Matthijs aangifte van het overlijden van zijn vader Hendrik Lagerweij.²

Het verwondert ons niet wanneer wij lezen dat Matthijs Lagerweij bij Koninklijk besluit van 18 december 1836, nummer 120, in de plaats van zijn overleden vader wordt benoemd tot burge-

meester en secretaris van Woudenberg.³ Van kindsbeen af is hij met het lief en leed in het gerechtshuis opgegroeid en zullen zijn ouders hem zeker hebben gestimuleerd bij de keuze van een beroep.

In april 1851 overlijdt de moeder in het gezin.⁴

Afb. 4. Gedeelte van de voorgevel van het voormalig gerechtshuis van Woudenberg; Voorstraat 16. (Coll. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist; foto A. van Gent, Barneveld; 1955)

Afb. 5. Achtergevel van het voormalig gerechtshuis van Woudenberg; Voorstraat 16 en 18. (Coll. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist; foto A. van Gent, Barneveld; 1955)

Het gerechtshuis wordt verlaten

Ruim vijf jaar later wordt de drukte in het gerechtshuis voor de familie Lagerweij kennelijk toch allemaal wat te veel. In de loop der jaren zullen de werkzaamheden voor de gemeente zeker zijn toegenomen en de aanloop in het huis in de Voorstraat zal ook veel meer zijn geworden. Zo werden in de eerste jaren dat Matthijs Lagerweij, die behalve burgemeester en secretaris ook ambtenaar van de burgerlijke stand was, verreweg de meeste huwelijken om 7 uur 's avonds voltrokken.

In de raadsvergadering van 29 december 1856 deelt Matthijs Lagerweij mee –men spreekt niet meer van gerechtshuis maar van raadhuis– dat tot nu toe het raadhuis in zijn woning is geweest. Zijn familie en hijzelf willen dat het verplaatst wordt. Een zuster van Matthijs heeft de afgelopen herfst een huis gekocht en Lagerweij vindt dat huis wel geschikt om daar het raadhuis te vestigen. Iemand in het dorp, Antonie van Lunteren Cz., wil dit huis huren en daarin een loge-

ment beginnen, maar zijn zuster heeft dat liever niet.

Maar er is nog een andere localiteit om te vergaderen, namelijk bij Jacoba van Gooswilgen, die een herberg in de Uitleg heeft,⁵ in het begin van de vorige eeuw 'De Prins van Oranje' genoemd.⁶

De gemeenteraad kan dus kiezen en om de besprekingen niet te beïnvloeden verlaat de burgemeester de vergadering. Uiteindelijk besluit men ingaande 1 januari 1857 te vergaderen in het huis nummer 12 van Antonie van Lunteren aan de Voorstraat.⁷

Voorstraat 12

Het pand waar men voortaan vergaderde stond op de plaats waar thans Brood- en banketbakkerij Van den Pol is gevestigd.⁸ Door veel verbouwingen in de loop der tijden is veel, doch niet alles van het oude huis verdwenen.

Op deze plaats woonde de oude schoolmeester Cornelis Lagerweij.⁹

Lagerweij werd op 17 november 1809 door de Heer van Woudenberg en Geerestein aangesteld tot schoolmeester, koster, voorzanger en doodgraver van Woudenberg.¹⁰ Cornelis Lagerweij overleed op 8 augustus 1856 te Woudenberg.¹¹

De nieuwe bewoners werden de reeds genoemde Antonie van Lunteren en zijn vrouw Anna Maria van Leeuwen.¹²

De eerste vergadering in het nieuwe raadhuis had op 14 januari 1857 plaats.¹³

In 1857 ontving Van Lunteren *f* 30,- voor kamerhuur, verlichting en verwarming en daarnaast nog eens *f* 25,- uit de gemeentekas.¹⁴

De 'Geregtskast' in het raadhuis

Voor het opbergen van het gemeentearchief koopt men in 1857 voor het bedrag van *f* 29,- bij een uitdrager in Utrecht een kast.¹⁵

Kennelijk om te voorkomen dat eventueel later het eigendomsrecht van deze kast met succes zou kunnen worden betwist, wordt van deze koop melding gemaakt in de notulen van de gemeenteraad. Het was uiteindelijk voor die tijd toch een flink bedrag.

Met pijnlijke nauwkeurigheid wordt het meubelstuk omschreven als „een zwart gelakte kast met rode biezen” en wordt daarbij aangetekend dat deze kast het eigendom van de gemeente is.¹⁶

Een geschikte localiteit

Bij zijn rondreizen door de provincie is het de Commissaris des Konings in de provincie Utrecht, S. van Heemstra, niet ontgaan dat veel gemeenten op het platteland niet in het bezit van een eigen gemeentehuis zijn. Het lijkt hem noodzakelijk dat er een geschikte localiteit is voor de vergaderingen van burgemeester en wethouders en van de gemeenteraad, de secretarie en het archief. Meestal worden de vergaderingen gehouden in een gehuurde kamer, gewoonlijk in een herberg. Het is de Commissaris tevens gebleken dat het archief maar al te vaak in een kast wordt opgeborgen die in een kamer staat, „gewoonlijk voor het publiek toegankelijk, of tot het houden van drinkgelagen of openbare vermakelijkheden enz. bestemd”. In zijn aanschrijving van 30 januari 1858 nodigt hij de gemeentebesturen dan ook dringend uit „daar, waar dit te pas komt, te trachten in het bezit te komen van een eigen doelmatig ingerigt gemeentehuis, overeenkomende met de waardigheid des bestuurs...”¹⁷

De circulaire wordt besproken in de gemeenteraad, maar de raad verklaart dat zo'n gebouw hier voorlopig niet nodig is, waaruit wij kunnen afleiden dat men met de huidige situatie best tevreden was.¹⁸

Over de periode dat bij Van Lunteren het raadhuis is gevestigd geweest, is betrekkelijk weinig bekend. Dit is zeer waarschijnlijk te wijten aan het feit dat dit pand in 1859 weer werd verlaten.¹⁹

Inmiddels is aan Matthijs Lagerweij bij Koninklijk besluit van 5 april 1858 eervol ontslag verleend als burgemeester van Woudenberg en is hij burgemeester van Westbroek en Achttienhoven geworden.

Zijn jongere broer, Willem Jacob, wordt dan ingaande 1 mei 1858 tot burgemeester van Woudenberg benoemd.²⁰ Willem Jacob Lagerweij vestigt zich later met zijn gezin op het adres Voorstraat 12.²¹

In november 1889 neemt Eibert Cortus hier zijn intrek om als zelfstandige het beroep van bakker uit te oefenen.²²

Antonie van Lunteren verhuist

In het jaar 1859 verhuist Antonie van Lunteren met zijn gezin naar een ander pand in de Voor-

Afb. 6. Links het gemeentehuis van Antonie van Lunteren. Het pand stond aan de Voorstraat ter hoogte van het huidige nummer 48. (Coll. K.C. van Lunteren, Woudenberg)

straat, namelijk nummer 22. Van Lunteren die aannemer van beroep was, heeft mogelijk voor zichzelf daar een nieuw huis gebouwd.²³ Dit huis heeft gestaan op de plaats waar sedert 1959 het huidige pand Voorstraat 48 is te vinden.²⁴

Deze locatie heeft voor ons al enige historische betekenis gekregen omdat hier eerder het gerechtshuis van Jan Karssenberg stond.

Met de verhuizing van Van Lunteren is ook het gemeentehuis verplaatst. Dit is kennelijk heel geruisloos verlopen, want in het gemeentearchief is daarover zelfs niets te vinden.

Antonie van Lunteren overlijdt op 27 maart 1863.²⁵ De weduwe Van Lunteren doet daarop het verzoek of het gemeentehuis in haar woning mag blijven zolang zij daar woont. De gemeenteraad beslist in haar voordeel.²⁶

In 1867 wordt de vanwege de gemeente te betalen kamerhuur op f 40,- per jaar vastgesteld.²⁷

Afb. 7. Caféhoudster Anna Maria van Lunteren geb. van Leeuwen, geb. 17 juni 1822 te Veenendaal, overl. 29 nov. 1907 te Woudenberg. (Coll. K.C. van Lunteren, Woudenberg)

Werkruimte voor de secretaris

Er komt een einde aan de periode waarin leden van de familie Lagerweij het ambt van schout en later dat van burgemeester bekleden. Wij zagen al dat deze betrekkingen ook werden gecombineerd met die van secretaris.

Na het verstrijken van zijn ambtstermijn wordt in het voorjaar van 1870 bekend dat Willem Jacob Lagerweij niet is herbenoemd als burgemeester.²⁸

Op 29 juni 1870 wordt de nieuwbenoemde burgemeester A.D.C. Clarion geïnstalleerd.²⁹ In hetzelfde jaar treedt Willem Jacob Lagerweij eveneens terug als secretaris.³⁰ In zijn plaats wordt Rijk Dorrestein benoemd.³¹

De benoeming van Dorrestein brengt de noodzaak met zich mee dat er naar een geschikte werkruimte voor de nieuwe secretaris moet worden omgezien. Burgemeester en wethouders worden gemachtigd tegen een niet al te hoge prijs een localiteit te huren.³²

Op 17 januari 1871 brengen burgemeester en wethouders verslag uit aan de raad van hun bemoeienissen. Er zijn twee oplossingen:

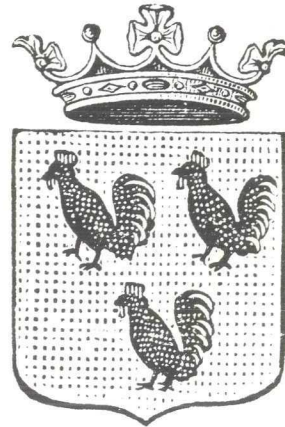
- De weduwe Van Lunteren wil een kamer voor de secretarie bouwen en de aanwezige raadkamer met de secretarie verhuren voor *f* 70,— per jaar.
- Hendrik Vermeulen wil zijn huis in de Uitleg inrichten voor raadkamer, secretarie en een woning voor de veldwachter en dan huis en tuin verhuren voor *f* 90,— per jaar, waarin door de veldwachter jaarlijks *f* 30,— zou kunnen worden bijgedragen.

Met de aantekening in de notulen van de gemeenteraad dat Jonkheer H.W.C. Hooft de aanbieder van H. Vermeulen in het voordeel van de gemeente acht, wordt met vier stemmen voor en één tegen besloten het voorstel van de weduwe Van Lunteren te aanvaarden.

De huurtijd wordt vastgesteld op zes jaar, onder voorwaarde dat de gemeente het recht heeft de huur na drie jaar op te zeggen.

De weduwe Van Lunteren, die caféhoudster was, gebruikte de raadkamer ook wel eens voor andere doeleinden. Het merendeel van de gemeenteraad had daar niet zoveel moeite mee en het wordt haar toegestaan de raadkamer kosteloos te gebruiken wanneer zij daarvoor

toestemming van burgemeester en wethouders heeft verkregen.³³

Op 5 april 1871 wordt aan burgemeester Clarion machtiging verleend de nodige meubelen voor de gemeentesecretarie aan te schaffen.³⁴ Zonder volledig te zijn noemen wij enkele uitgaven die blijkens overgelegde facturen zijn gedaan.³⁵

Aan C. van Elven, meester smid:
een kachel *f* 19,00
een pook en een kolenschop *f* 0,75
een kolenbak *f* 1,75
eveneens voor de „zikketeri”
een „gordijn roei en 2 duimtjes” *f* 0,50

Aan de weduwe Van Lunteren:
gordijnen en matten *f* 2,55

Aan de timmerman W. van Egdome:
een nieuwe boekenkast *f* 4,70
een halve dag twee man een kast
van het oude naar het nieuwe kantoor
kantoor overgebracht en een
lessenaar „gereppereerd” *f* 1,00

Uit de notulen van de gemeenteraad uit 1882 leiden wij voorzichtig af dat de secretarie naderhand is overgebracht van de begane grond naar een kamer op de eerste verdieping en dat burgemeester J.B. de Beaufort, die inmiddels burgemeester Clarion is opgevolgd, de kamer in gebruik heeft genomen welke eerst voor de secretaris Dorrestein was gecreëerd.³⁶

Afb. 8. 'Diaconiebusje', sedert 1906 bij huwelijksvoltrekkingen in het gemeentehuis van Antonie van Lunteren gebruikt. (Coll. Gemeente Woudenberg; foto Arno Verkuil, Woudenberg; 1985)

Diaconiebusje

Op één voorwerp behorende tot de inventaris van de raadkamer vestigen wij even uw aandacht.

In de raadsvergadering van 22 maart 1906 wordt goedgevonden dat bij huwelijksvoltrekkingen ten behoeve van de diaconie een collectebus op de tafel in de raadkamer wordt geplaatst.³⁷

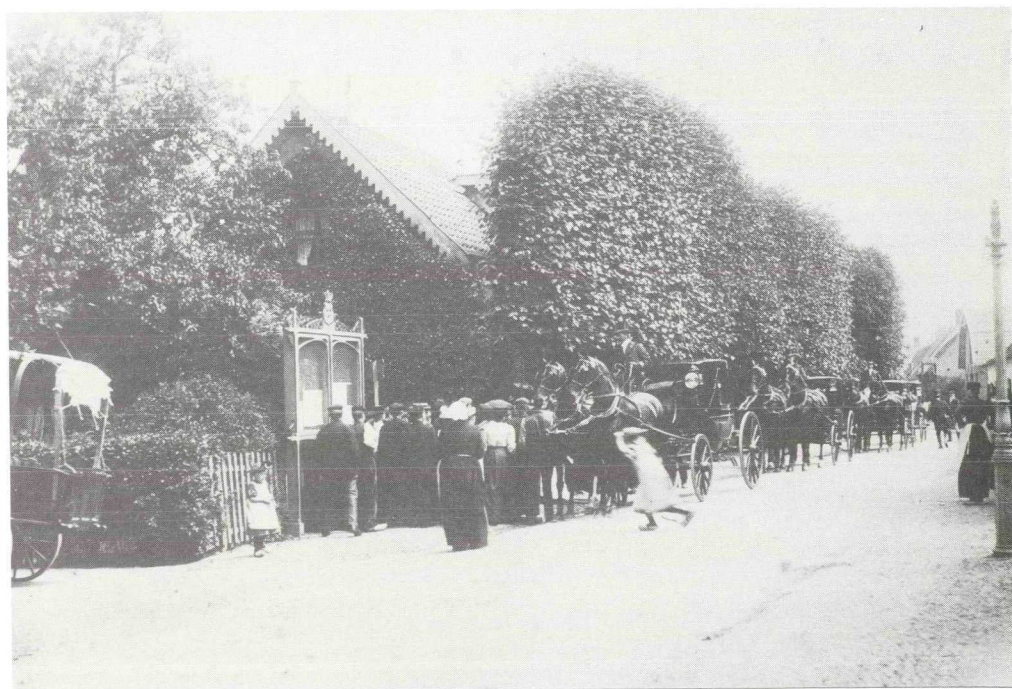
Dit 'diaconiebusje' is waarschijnlijk hetzelfde exemplaar als datgene wat thans nog in het gemeentehuis wordt bewaard.

Het geelkoperen busje heeft een hoogte van ±135 mm.

Huur opgezegd

Op 29 november 1907 overlijdt de weduwe Van Lunteren.³⁸ Haar erfgenamen zeggen per 1 januari 1909 de gemeente de huur op.³⁹ Het gemeentebestuur wordt opnieuw genoodzaakt naar een ander onderkomen uit te zien.

Gelukkig komt er een heel geschikte aanbieding.

Afb. 9. Trouwstoet in de Voorstraat bij het gemeentehuis van Antonie van Lunteren. (Coll. Stichting Oud Woudenberg)

Noten

1. Gemeentearchief Woudenberg (GA Wbg): Bevolkingsregister 1850-1860, deel I, fol. 58.
2. GA Wbg: Registers van overlijden 1829-1842, overlijdensakten 1835, fol. 4 verso, aktenr 24.
3. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 7 januari 1836.
4. GA Wbg: Registers van overlijden 1843-1852, overlijdensakten 1851, fol. 3 verso, aktenr 20.
5. GA Wbg: Bevolkingsregister 1850-1860, deel II, fol. 420. De huidige Dorpsstraat werd voorheen Uitleg genoemd. De benaming veronderstelt een uitbreiding van de dorpskern in oostelijke richting.
6. GA Wbg: Bevolkingsregister 1824, fol. 67. Bekendmaking betreffende het ijken van maten en gewichten, 1824; doos I ongeordend.
7. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 29 december 1856.
8. Aan de hand van oude delen van het bevolkingsregister en lijsten van nummering van huizen en gebouwen kon de ligging van het perceel worden vastgesteld.
9. GA Wbg: Bevolkingsregister 1850-1860, deel I, fol. 19.
10. Archief Hervormde Gemeente Woudenberg: Kerkeboek, fol. 28; inv. nr 50.
11. GA Wbg: Registers van overlijden 1853-1862, overlijdensakten 1856, fol. 4 verso, aktenr 28.
12. GA Wbg: Registers van geboorten 1853-1862, geboorteakten 1857, fol. 5 verso, aktenr 38. Op 7 augustus 1857 doet Antonie van Lunteren een aangifte van geboorte. Als adres van geboorte wordt het huisnummer 12 vermeld.
13. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 14 januari 1857.
14. GA Wbg: Rekening der buurlasten 1857; doos Rekening buurlasten. Gemeenterekening 1857.
15. GA Wbg: Gemeenterekening 1857.
16. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 17 augustus 1857.
17. Provinciaal-Blad van Utrecht, 1 februari 1858, nr 12.
18. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 10 februari 1858, nr 1.
19. GA Wbg: Registers van geboorten 1853-1862, geboorteakten 1859, fol. 1, aktenr 3. Op 10 januari 1859 doet Antonie van Lunteren een aangifte van geboorte. Als adres van geboorte wordt het huisnummer 12 vermeld. Na de vierde Algemene Volkstelling in 1859 wordt W.J. Lagerweij in het bevolkingsregister ingeschreven onder huisnummer 12; Bevolkingsregister 1860-1870, deel I, fol. 17.
20. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 15 april 1858, nr 2.
21. GA Wbg: Bevolkingsregister 1860-1870, deel I, fol. 17.
22. GA Wbg: Bevolkingsregister 1870-1920, deel III, fol. 522.
23. GA Wbg: Bevolkingsregister 1860-1870, deel I, fol. 31.
24. Aan de hand van oude delen van het bevolkingsregister en lijsten van nummering van huizen en gebouwen kon de ligging van het perceel worden vastgesteld.
25. GA Wbg: Registers van overlijden 1863-1872, overlijdensakten 1863, fol. 2, aktenr 9.
26. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 9 april 1863, nr 1.
27. GA Wbg: Id. 31 juli 1867, nr 7.
28. GA Wbg: Id. 30 april 1870, nr 3.
29. GA Wbg: Id. 29 juni 1870, nr 4.
30. GA Wbg: Id. 2 november 1870, nr 8.
31. GA Wbg: Id. 16 november 1870, nr 9.
32. GA Wbg: Id. 21 december 1871, nr 10.
33. GA Wbg: Id. 17 januari 1871, nr 2.
34. GA Wbg: Id. 5 april 1871, nr 3.
35. GA Wbg: Gemeenterekening 1871, bijlagen nrs 28, 29 en 30.
36. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 24 april 1872, nr 6. Id. 28 september 1882, nr 7.
37. GA Wbg: Id. 22 maart 1906, nr 2.
38. GA Wbg: Registers van overlijden 1903-1912, overlijdensakten 1907, fol. 11 verso, aktenr 43.
39. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 18 december 1907, nr 11.

Naar een eigen gemeentehuis

J.J. Timmer

Wij schrijven 6 januari 1908. Burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg, die burgemeester J.B. de Beaufort inmiddels is opgevolgd, heeft een belangrijke reden om op die dag de gemeenteraad bijeen te roepen.

De freules Hooft, die op huize Geerestein wonen, hebben zich namelijk bereid verklaard het huis aan de Voorstraat bij de Kruisweg ingaande 1 januari 1909 aan de gemeente te verhuren voor f 225,- per jaar. Zij zijn tevens bereid eventueel de nodige veranderingen aan te brengen om het als gemeentehuis in te richten. De burgemeester vindt dit pand zeer geschikt, want in dit huis zou ook de gemeente-veldwachter kunnen wonen die dan tevens het gebouw zou kunnen schoonhouden.¹

Het is nog geen maand geleden dat de gemeenteraad had besloten een huis elders in het dorp bij een publieke verkoop te zullen aankopen.²

Het laatstgenoemde raadsbesluit wordt ingetrokken en bij meerderheid van stemmen wordt besloten het pand van de freules Hooft voor de tijd van zes jaar te huren.

Dat de financiële polsstok van het gemeentebestuur in die tijd niet zo heel lang was, blijkt wel uit het feit dat de raadsleden zelf een crediet hadden verleend van f 200,- voor de aanschaf van gordijnen, een kachel en verdere noodzakelijke meubelen voor het nieuwe gemeentehuis.³

Maar daarom niet getreurd, want op 12 januari 1909 wordt voor 't eerst in het nieuwe gemeentehuis aan De Poort vergaderd.

De burgemeester brengt in herinnering dat na bijna 50 jaar het gemeentehuis is verplaatst en vindt dat de gemeente de freules Hooft dankbaar moet zijn voor de welwillende wijze waarop zij dit gebouw hebben willen verhuren en als gemeentehuis hebben willen inrichten.⁴

Afb. 10. De Voorstraat nabij De Poort. Rechts op de afbeelding is nog net een stukje van het gemeentehuis te zien. (Coll. Stichting Oud Woudenberg)

Het gemeentehuis geschonken

Op 6 februari 1913 komt er een brief van huize Geerestein bij het gemeentebestuur binnen waarbij de freules Hooft het gehuurde gemeentehuis met erf als bewijs van waardering aan de gemeente schenken.⁵

Op voorstel van burgemeester en wethouders wordt dit grote geschenk in de vergadering van 10 februari 1913 door de gemeenteraad dankbaar aanvaard.

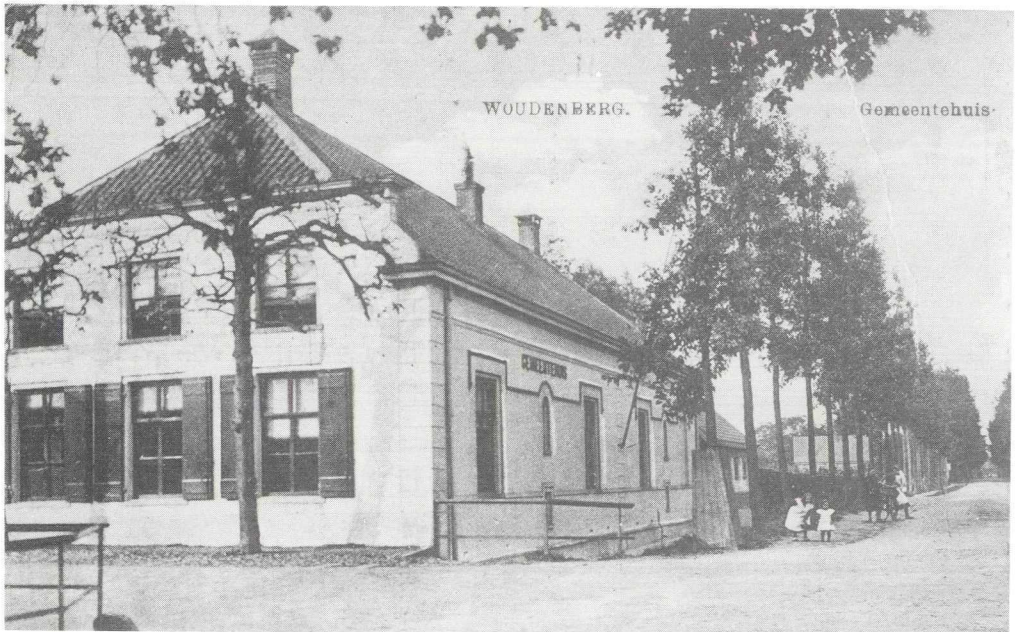
De burgemeester brengt namens de gemeente „hulde en hartgrondigen dank aan de edele geefsters en herinnert daarbij aan zoveel dat zij, zoowel op Christelijk als Maatschappelijk gebied tot welzijn der gemeente reeds vroeger hebben verricht en daargesteld”.

Diezelfde dag nog vertrekken burgemeester en wethouders naar Geerestein om de dank van de raad en de gemeente over te brengen.⁶ Ter herinnering aan deze schenking wordt in de raadzaal van het gemeentehuis een tekstbordje opgehangen waarop de woorden staan die door de freules Hooft in hun schenkingsbrief zijn geschreven. Daarnaast krijgen twee wapenborden eveneens een plaats in de raadzaal,

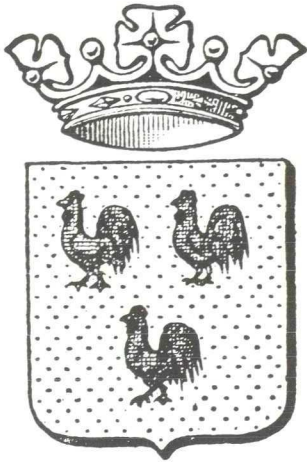

Afb. 12. Tekstbordje ter herinnering aan de schenking in 1913. De tekst is genomen uit Kolossensen 3:17. (Coll. Gemeente Woudenberg; foto Arno Verkuil, Woudenberg; 1985)

te weten het wapen van Geerestein, geschonken door de freules Hooft en het wapen van Woudenberg wat door burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg is aangeboden.⁷

Afb. 11. Het gemeentehuis bij De Poort, in 1913 geschonken door de freules S.J.J.W. Hooft en S.C. Hooft. (Coll. Stichting Oud Woudenberg)

Telefoon en electriciteit

Om de communicatiemogelijkheden te vergroten wordt in 1918 besloten het gemeentehuis van een telefoonverbinding te voorzien.⁸

In 1920 wordt het gemeentehuis op het electriciteitsnet aangesloten.⁹

Wie denkt dat er nu een periode van betrekkelijke rust aanbreekt heeft het mis. Zo'n 23 jaar heeft men van de schenking kunnen 'genieten'. Dat waren geen gemakkelijke jaren. In politiek opzicht zeker niet: de lichtkroon die Baron Van Heeckeren als bewijs van waardering voor de huldeblijken bij zijn 25-jarig ambtsjubileum in de raadzaal liet ophangen, kon daarin geen verandering brengen.¹⁰

Buiten het gemeentehuis heerste helemaal geen rust. De auto's jakkerden over De Poort. Je was je leven niet zeker!

Noten

1. Gemeentearchief Woudenberg (GA Wbg): Notulen gemeenteraad 6 januari 1908, nr 1.
2. GA Wbg: Id. 18 december 1907, nr 11.
3. GA Wbg: Id. 3 december 1908, nr 7.
4. GA Wbg: Id. 12 januari 1909, nr 1.
5. GA Wbg: Agenda 1913, AZ nr 21.
6. GA Wbg: Notulen gemeenteraad 10 februari 1913, nr 1.
7. GA Wbg: Id. 29 april 1913, nr 2.
8. GA Wbg: Id. 29 mei 1918.
9. GA Wbg: Id. 8 juli 1920.
10. GA Wbg: Id. 11 augustus 1930.

Het nieuwe gemeentehuis van 1936

G.D. Marringa

In de twintiger en dertiger jaren van deze eeuw nam het gemotoriseerde verkeer regelmatig toe. De auto raakte steeds meer en meer ingeburgerd en dit had tot gevolg dat er op het benauwde en voor het verkeer zeer gevaarlijk kruispunt De Poort – jarenlang gebruikt door voetgangers, fietsers, koetsjes en boerenwagens – niet meer aan de eisen van de tijd voldeed.

In 1934 was reeds overgegaan tot het plaatsen van een eenvoudige lichtseininstallatie voor het regelen van het verkeer. De hoop, dat door de plaatsing van deze installatie een einde zou komen aan de bijna dagelijks ter plaatse voorkomende ongevallen, werd vervuld want daarna deden zich slechts een paar ongevallen voor van niet ernstige aard.

Afbraak gemeentehuis aan De Poort

In 1933 werden de op de zuid-west-hoek staande woningen op het kruispunt De Poort afgebroken en de aldaar gebouwde garage Honders werd zodanig teruggeplaatst dat er een belangrijke vergroting van het kruispunt werd verkregen. Het gemeentehuis, staande pal op de noord-west-hoek van het kruispunt, bleef echter een belemmering voor het verkeer vormen. Er werd dan ook gedacht aan afbraak van het toenmalige gemeentehuis en tot nieuwbouw elders in de gemeente. Rijkswaterstaat werd ingeschakeld met het verzoek een zo groot mogelijke bijdrage te leveren in de kosten voor de bouw van een nieuw gemeentehuis in het belang van het verkeer op deze rijksweg. Ook werd nog overwogen een gedeelte van het gemeentehuis af te breken en een aanbouw te realiseren op een perceel grond naast de tuin van het gemeentehuis.

De conclusie van Rijkswaterstaat was dat alleen een afdoende verbetering, die ook in de toekomst haar nut zou afwerpen, tot stand moest worden gebracht en dan diende het gemeentehuis geheel te verdwijnen. De afbraak van een gedeelte van het gemeentehuis werd door Rijkswaterstaat ten enen male onvoldoende geacht.

Rijkswaterstaat stelde voor de afbraak een voor die tijd hoge bijdrage beschikbaar van f 7.000,-.

Het gemeentehuis bevatte een raadzaal en een secretarie. Er werkten twee ambtenaren en waarschijnlijk enkele volontairs.

Plaats van de nieuwbouw

Vanzelfsprekend kwam nu de vraag naar voren op welke plaats er een nieuw gemeentehuis zou moeten verrijzen. Men liet het oog vallen op een prachtig terrein in de gemeente en wel het De Beaufortpark, in 1932 geschonken aan de gemeente door de Naamloze Vennootschap Woudenbergsche Exploitatie Maatschappij Laanzicht, gevestigd te Woudeberg, met het doel aan deze grond geen andere bestemming te geven dan de tegenwoordige van park. Directeur van deze naamloze vennootschap was houtvester Willem Hendrik de Beaufort.

In 1932 dacht men nog niet aan de bouw van een nieuw gemeentehuis. Wilde de gemeente op deze grond nieuwbouw plegen dan was er toestemming van deze naamloze vennootschap nodig. Het daarop rustende servituut moest worden afgekocht. Uit de correspondentie met de directeur van de N.V. Laanzicht blijkt, dat met enige schroom medewerking werd verleend. De gemeente zou een ideaal en op kosten van de N.V. Laanzicht aangelegd bouwterrein krijgen in een prachtige omgeving, terwijl door de nieuwbouw de gemeente niet onbelangrijke baten in de schoot kreeg geworpen van Rijkswaterstaat.

„Veel liever ware het ons geweest – zo schreef de directeur van de N.V. Laanzicht op 25 mei 1935 – dat de gemeente destijds het oude Laanzicht als gemeentehuis had begeerd. Wij hadden dan generlei kosten behoeven te maken”.

Het oude Laanzicht – de vroegere woning van het burgemeestersgezin J.B. de Beaufort – was wegens bouwvalligheid afgebroken.

Uiteindelijk werd er overeenstemming bereikt over de afkoopsom met als voorwaarde dat de gemeente Woudeberg de bij de schenking in

1932 bedongen overeenkomst, waarbij de N.V. Laanzicht jaarlijks *f* 300,- moest bijdragen in het onderhoud van het De Beaufortpark, kwam te vervallen.

Gesteld kan dus worden dat de gemeente voor een afkoopsom van *f* 300,- per jaar een prachtig bouwterrein in het midden van het dorp met een uitloop naar het De Beaufortpark kreeg aangeboden. Het nieuwe gemeentehuis kon worden gebouwd op vrijwel dezelfde plaats waarop vroeger het fraaie landhuis Laanzicht

Uitgaven:

– Raming bouw van een nieuw gemeentehuis	<i>f</i> 18.000,-
– Raming kosten aanleg van een tweetal wegen, namelijk de parallelweg en de weg vanaf Eben-Haézer	- 1.745,-
	<i>f</i> 19.745,-

Inkomsten:

– Bijdrage van Rijkswaterstaat	<i>f</i> 7.000,-
– Opbrengst verkoop grond behorende bij het oude gemeentehuis en niet bestemd voor de verbetering van het kruispunt De Poort	- 6.163,-
– Opbrengst afbraak oude gemeentehuis	- 500,-
	- 13.663,-
– Blijft ten laste van de gemeente	<i>f</i> 6.082,-

Het was in die jaren gebruikelijk dat de gemeenteraad, alvorens een agendapunt van enige omvang in het openbaar aan de orde werd gesteld, vooraf in een besloten vergadering be-raadslaagde. Zo ook met het agendapunt ver-ruiming van de viersprong (kruispunt De Poort) en in verband daarmee de bouw van een nieuw gemeentehuis. Ten aanzien van het aan de gemeenteraad verstrekte financiële over-zicht werd een voorlopige geheimhouding op-gelegd.

Sommige raadsleden vonden de opbrengst van de te verkopen grond te hoog geschat. In een overzicht van latere datum wordt de op-brengst van de grond op *f* 3.580,- geschat, waardoor er een bedrag van *f* 8.665,- ten laste van de gemeente bleef. Andere raadsle-den wezen er op dat de kosten van het nieuwe gemeentehuis moesten worden gedrukt. Er waren ook waarderende woorden voor burge-meester en wethouders voor de wijze waarop er is gehandeld.

Het crediet werd na een korte discussie met algemene stemmen beschikbaar gesteld en

heeft gestaan.

Besluitvorming nieuwbouw gemeentehuis

In de raadsvergadering van 10 juli 1935 kwam de afbraak van het gemeentehuis aan het kruis-punt De Poort en de nieuwbouw in het De Beaufortpark voor het eerst in de openbaarheid aan de orde. Het college van burgemeester en wethouders had het volgende overzicht voor de raadsleden samengesteld:

burgemeester en wethouders kregen machti-ging tot het uitschrijven van een prijsvraag voor het ontwerpen van een nieuw gemeentehuis onder een aantal architecten.

De raadsleden, die aan de besluitvorming heb-ben medegewerkt waren de heren J.W. van Alphen, H. van Bruggen, C. van Ekris, W. van de Glint, P. Haanschoten, G. de Jong, H. Met-horst, E. Schimmel, W. Schimmel, H. Vermeu-len en J. van Wolfswinkel.

Voorzitter van de gemeenteraad was burge-meester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg en gemeentesecretaris was C. Klomp.

Architectenkeuze nieuwbouw gemeente-huis

Op 6 augustus 1935 nodigden burgemeester en wethouders een aantal architecten uit, een ontwerp bouwplan in te dienen vòòr 1 septem-ber 1935. Blijkbaar was er haast geboden want in ruim drie weken tijds moest er een ontwerp plan 'uit de grond worden gestampt'. Voor drie ontwerpen, die daarvoor in aanmerking kwa-men ter beoordeling van burgemeester en wet-

houders, werd een tegemoetkoming toegekend van respectievelijk *f* 60,-, *f* 40,- en *f* 35,- al naar gelang het fraaiste ingeleverd ontwerp.

Bij de uitnodigingen werden de volgende aanwijzingen gevoegd:

- in het gebouw moeten voorkomen: een raadzaal met ruimte voor publiek, een secretarie met aangrenzende burgemeesterskamer, een kamer voor de politie, waar tevens de gemeente-opzichter eventuele werkzaamheden kan verrichten, een brandvrije kluis, een arrestantenlokaal, een woning voor de concierge.
- de woning van de concierge mag eventueel ook door uitbouw aan de achterzijde worden gesitueerd.
- een eventuele stoep voor het gebouw mag niet te hoog zijn.
- de voorkeur wordt gegeven aan de oud-Hollandse bouwstijl.
- de begroting mag, alles inbegrepen, de som van *f* 18.000,- niet te boven gaan.

Op verzoek van de uitgenodigde architecten deelden burgemeester en wethouders op 8 augustus 1935 mede, dat de gezonden aanwijzingen moeten worden aangevuld met de volgende punten:

- de raadzaal moet toereikend zijn voor 13 leden plus een publieke tribune.
- de plaatsing van de raadzaal wordt aan de ontwerper overgelaten.
- de grootte van de secretarie is te bepalen op ongeveer 9 × 5 meter en de grootte van de kluis op ongeveer 2 × 2 meter.
- de zolder kan als archiefruimte worden benut.
- de centrale verwarming moet in de bouwsom begrepen zijn en er moet op stookruimte en een brandstoffenplaats worden gerekend.
- het architectenhonorarium moet in de bouwsom begrepen zijn.
- de architect wiens ontwerp verkozen wordt zal met de uitvoering worden belast.
- de toch wat korte termijn van indiening van het ontwerp plan wordt verlengd tot 15 september 1935.

In de raadsvergadering van 10 oktober 1935 werd besloten de architecten H.A.J. Baanders

c.a. te Amsterdam en H.A. Pothoven te Amersfoort te verzoeken een nadere omschrijving van hun bouwplannen in te dienen. Op 21 november 1935 besprak de gemeenteraad de bouwplannen opnieuw en werd het standpunt van burgemeester en wethouders vertolkt om een extra bedrag van *f* 4.000,- beschikbaar te stellen voor het grote plan van architect H.A. Pothoven te Amersfoort.

Deze architect had twee plannen ingediend, namelijk een groot plan (plan A) voor een geraamd bedrag van *f* 22.000,- en een kleiner plan (plan B) voor *f* 18.500,-. De voorkeur werd uitgesproken voor plan A en wel om de volgende redenen:

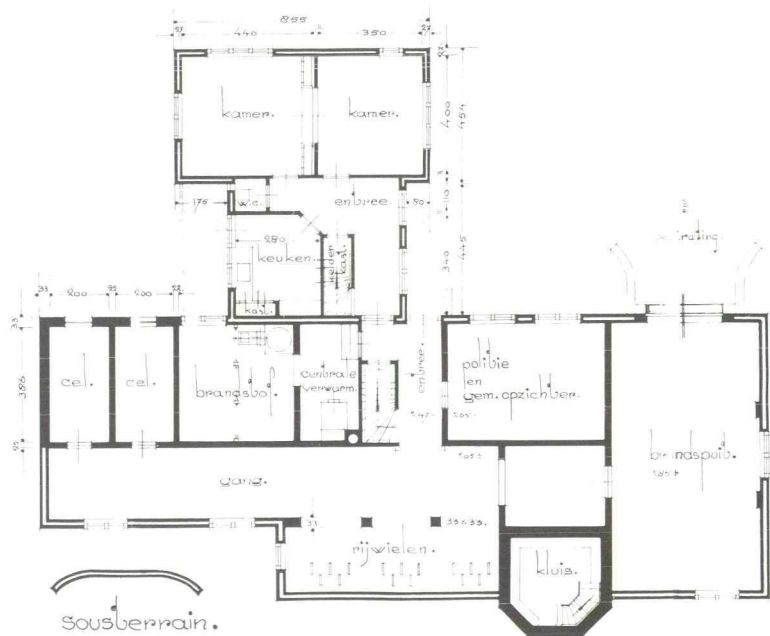
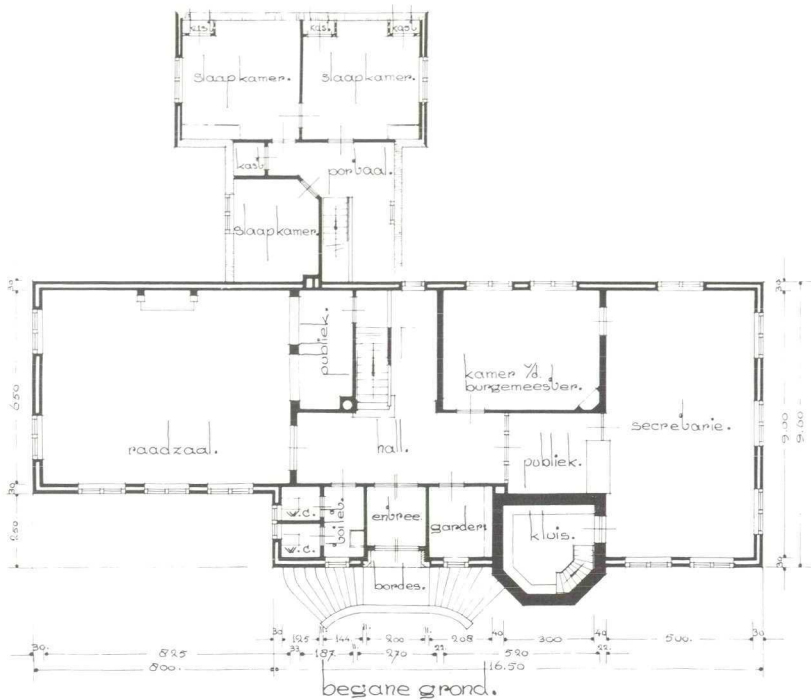
- het exterieur van het gebouw is zeer mooi te noemen.
- de indeling en maten van het ontwerp zijn zeer gunstig.
- alle lokaliteiten zijn gelijkvloers gehouden.
- de ruimte in het souterrain kan voor meerdere doeleinden worden gebruikt (fietsenstalling en brandweergarage).
- het gebouw voorziet door z'n reserveruimte in de toekomst met het oog op een eventuele uitbreiding van het zielental in alle thans denkbare behoeften.

De bouwkosten kwamen dus te liggen op *f* 22.000,- inclusief architectenhonorarium, toezichtskosten en centrale verwarming. Na een wat uitvoerige discussie stemden acht raadsleden voor een extra crediet van *f* 4.000,- voor de uitvoering van plan A van architect H.A. Pothoven en drie raadsleden stemden tegen omdat deze extra kosten voor de gemeente te bezwarend zouden zijn.

Er werd een commissie van toezicht benoemd, bestaande uit de raadsleden T.E. Moesbergen en H. Vermeulen.

Per 3 september 1935 was er een nieuwe gemeenteraad gekozen. De acht raadsleden die voorstemden waren A. Boshuizen, P. Haanschoten, D. Meerveld, T.E. Moesbergen, W. Schimmel, H. Vermeulen, J. van Wolfswinkel en W. Wolswinkel.

Tegen stemden de raadsleden J.W. van Alphen, H. Methorst en E. Schimmel.

Afb. 13. Plattegrond van begane grond en souterrain van het gemeentehuis van 1936. (Gemeente-archief Woudenberg; H.A. Pothoven, architect)

Aannemerskeuze en aanneemsom nieuwbouw gemeentehuis

Nu er door de gemeente een keuze was gemaakt kon de architect het aannemersbestek met tekeningen klaar maken. De uitslag van de op 21 januari 1936 gehouden aanbesteding, waarvoor 35 aannemers hadden ingeschreven, varieerde van f 32.700,- voor de hoogste inschrijver tot f 18.400,- voor de laagste inschrijver.

Het resultaat van de inschrijving van de Wou-

denbergse aannemers was als volgt:

- A. van Lunteren	f 18.447,-
- Gebr. Hendriksen	- 19.534,-
- Gebr. van Egdom	- 19.927,-
- W. Koudijs	- 20.400,-
- G. de Jong	- 20.650,-

In de raadsvergadering van 22 januari 1936 werd de bouw van het nieuwe gemeentehuis - hoewel hij niet de laagste inschrijver was - gegund aan aannemer A. van Lunteren te Woudenberg voor de inschrijfsom van f 18.447,-.

De kosten van het gemeentehuis hebben bedragen:

A. Bouwkosten:

- Aanneemsom	f 18.447,00	
- Meerwerk aannemer en onderaannemers	- 2.147,93	f 20.594,93
- Centrale verwarming, aangelegd door Huijgen en Wessel N.V. te Amersfoort		- 1.694,00
- Honorarium architect H.A. Pothoven te Amersfoort		- 1.336,55
- Dagelijks toezicht G. van Loenen 6½ maand		- 696,70
- Advertentiekosten aanbesteding		- 34,40
- Zwarte grond, steenpuin en zand, geleverd door R. van Vlastuin te Woudenberg		- 130,60
- Grint, geleverd door M. Druiff te Woudenberg		- 93,00
- Ondergrondse aansluiting op het electranet		- 58,91
- Aansluiting op het gasnet		- 14,00
- Vier rijwielblokken		- 11,00
- Kapfooi 15 bouwvakkers	- 30,00	
- 30 flessen bier	- 6,00	
		- 36,00

B. Inrichting

- een bureau en een kroonverlichtingsarmatuur	- 150,00
- een zonklok voor de raadzaal	- 72,50
- twee archiefkasten, twee schrijfmachinetafels, twee archiefrekken en een stalen kaartenkast	- 234,75
- twee perzische tapijten voor de raadzaal en burgemeesterskamer	- 323,00
- drie tinnen asbakken en vier tinnen schalen	- 47,95
- vitrage en gordijnen, geleverd door J.L. Dalhuijsen te Woudenberg	- 170,16
- drie stuks verlichtingsarmaturen	- 24,69
- unieke tegel met lijst	- 15,00
- een ganglantaarn	- 8,50
- elektrische boenmachine met toebehoren voor het onderhoud van het parket	- 118,32

C. Overige kosten

- bloemenversiering tijdens de opening, geleverd door G. Schuurman te Woudenberg	- 54,20
--	---------

Totale bouw- en inrichtingskosten f 25.919,16

Onderaannemers waren:

- Electricien: M. Moesbergen te Woudenberg
- Loodgieter: H. J. Hofland te Woudenberg
- Schilder: J. Kramer te Woudenberg

Sloop oude gemeentehuis

Het oude gemeentehuis werd in 1936 voor de sloop verkocht aan G. Pater te Woudenberg voor f 827,-. Onderdelen van de afbraak van het gemeentehuis aan De Poort zijn gebruikt voor de timmerwerkplaats van het aannemersbedrijf Pater aan de Zegheweg.

De neo-renaissance bouwstijl

Het gemeentehuis is in 1936 op verzoek gebouwd in de oud-Hollandse bouwstijl. Bedoeld werd waarschijnlijk de renaissance stijl. Wat wordt nu onder deze bouwstijl verstaan?

De renaissance stijl is als opvolgster van de gotische bouwstijl ontstaan in Italië in de 15e eeuw. Renaissance betekent 'wedergeboorte' of eigenlijk 'terugkeer tot het naturalisme'. Men kreeg lust ideale ruimten en vormen te scheppen van welke men aannam dat zij in de natuur, in de schepping zelf, verankerd zouden liggen.

— A. VAN LUNTEREN —
Mr. Timmerman en Aannemer
WOUDENBERG
STATIONSWEG 37C

WOUDENBERG, 27 DECEMBER 1912

Inschrijving door aannemer A. van Lunteren. (Gemeentearchief Woudenberg)

A. VAN LUNTEREN
Mr. Timmerman

Afb. 14. Inschrijving door aannemer A. van Lunteren. (Gemeentearchief Woudenberg)

Na 1520 ziet met allerwege in Frankrijk, Duitsland en ook in de Nederlanden elementen van de renaissance architectuur binnendringen. Het bleef voornamelijk bij het overnemen van decoratieve elementen van deze bouwstijl en wel speciaal de weelderige vormenschat van deze architectuur. Pas in het begin van de 17e eeuw nam in Nederland door de toenemende handel en welvaart het aantal bouwwerken sterk toe en verdiepte men zich in de principes van de renaissance stijl. Hieronder volgt een

Afb. 15. Het gemeentehuis kort na het in gebruik nemen. (Coll. K.C. van Lunteren, Woudenberg)

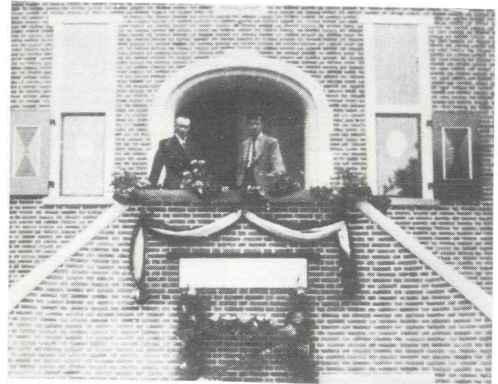
samenvatting van de belangrijkste kenmerken van de gevels van de gebouwen:

- meestal werden de gebouwen in baksteen opgetrokken en de decoraties in natuursteen uitgevoerd.
- de topgevels van de gebouwen werden gevormd door de zgn. trapgevels. Bij gebouwen met de voorgevel evenwijdig aan de straatzijde ging men er toe over een topgevel boven de ingangspartij te plaatsen. De trapgevels werden afgedekt met natuurstenen platen. Later begon men de trapgeveltreden ook te vervangen door een golvende belijning, het zgn. rolwerk.
- vaak werden de bakstenen muren voorzien van natuurstenen lagen, ook wel 'speklagen' genoemd.
- bij voorkeur werden boven de vensters bogen aangebracht, waarin men weer mozaïekwerk plaatste.
- de ingangspartij kreeg grote aandacht. Langs een enkele of dubbele bordes-trap bereikte met de toegangsdeur, die meestal van een klassieke deuromlijsting was voorzien.
- de hoge gotische kruisvensters met een kleine roede-verdeling bleven tijdens de renaissance voortbestaan. De onderste helft bevatte gewoonlijk luiken.
- enkele renaissance ornamenten, die veel voorkomen zijn voorts de cartouche als omlijsting voor kleine topgevelvensters of als 'achtergrond' voor jaartal- of gevelstenen, de medaillons, de obelisk (de spitse zuilen), de prikkelbollen.
- tot de belangrijkste decoraties behoren de pilasters, de deelzuilen en de muurzuilen. De pilasters besloegen altijd de hoogte van één verdieping.

Omstreeks 1880 ontstond de neo-renaissance, geënt op de renaissance stijl zoals deze eeuw in de Gouden Eeuw werd toegepast. Naast woonhuizen kregen ook veel openbare gebouwen, zoals postkantoren en gemeentehuizen, een neo-renaissance uiterlijk. Aan de gevels van gemeentehuizen is het onderscheid tussen het representatief en administratief gedeelte soms herkenbaar.

Neo-renaissance gebouwen werden nog tot omstreeks 1920 opgetrokken. De voorkeur van het Woudenbergse gemeentebestuur ging in

1936 nog uit naar deze neo-renaissance stijl. Diverse onderdelen van de opgesomde kenmerken van de renaissance bouwstijl kan men terugvinden in de gevels van het gemeentehuis. Architect H.A. Pothoven is er in geslaagd een bijzonder aardig en vriendelijk uitziend gebouw van te maken.

Afb. 16. Rechts aannemer A. van Lunteren met architect H.A. Pothoven op het bordes. De foto werd voor het plaatsen van de gedenksteen op 24 juli 1936 gemaakt. (Coll. K.C. van Lunteren, Woudenberg)

Opening nieuw gemeentehuis

Op 24 juli 1936 plaatste burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg een gedenksteen in de muur van het bordes van het gemeentehuis. De officiële opening vond plaats op 14 oktober 1936 door de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, Jhr Mr Dr L.H.N. Bosch Ridder van Rosenthal. Aan zijn openingstoespraak wordt het volgende ontleend:

De Commissaris der Koningin noemde het voorrecht om in de gemeente Woudenberg te vertoeven omdat deze gemeente bij het provinciaal bestuur en zelfs bij de regering een zeer bijzondere plaats inneemt.

De gemeente Woudenberg is namelijk één van de zeer weinige gemeenten waar een erg laag aantal opcenten worden geheven op de belastingen. Er is slechts sprake van 50 opcenten op de hoofdsom grondbelasting gebouwde eigendommen, 20 opcenten op de hoofdsom van deze belasting ongebouwde eigendommen, alsmede 50 opcenten op de hoofdsom personele belasting.

Er worden geen opcenten geheven op de hoofdsom van de vermogensbelasting en gemeentefondsbelasting. Men moet wel tot de conclusie komen dat hier een zeer voorzichtig beleid is en wordt gevoerd.

Trouwens, dat blijkt ook wel uit het feit dat Woudenberg dit gemeentehuis niet gebouwd heeft met geleend geld, maar met geld dat men op de gemeentehuishouding overgehouden heeft. Het past spreker volstrekt niet enigerlei kritiek uit te oefenen op het financieel beleid der gemeenten of een bepaalde politiek aan te prijzen als de juiste – spreker laat zelfs na hulde te brengen aan het gemeentebestuur van Woudenberg – maar constateert slechts het feit dat op dit punt Woudenberg wel zeer gelukkig is te prijzen.

Bestuur en personeel zal met verlangen naar dit nieuwe gebouw hebben uitgekeken want men heeft zich in de afgelopen jaren vele beperkingen moeten getroosten. Men zij echter voorzichtig.

Het zich getroosten van beperkingen in dienst van de overheid ter wille van de gemeenschap is een zegen. Het zich in dienst van de overheid zeer ruim kunnen bewegen betekent een groot gevaar. Het zijn sterke benen die de weelde kunnen dragen.

Het gemeentehuis heeft het karakter van een middeleeuws kasteel. Dat kan geen kwaad want het is niet ongewenst terwille van het gezag het publiek bij wille duidelijk te maken dat de overheid niet op straat, maar in hoogheid is gezeten. De middeleeuwen hebben zich gekarakteriseerd door ridderlijke zeden. Historici hebben uitgemaakt dat het niet aangaat van duistere middeleeuwen te spreken omdat die tijden zich juist kenmerkten door wetenschappelijke studie en diepe Godsdienstzin.

Moge in aii besef het aan het gemeentebestuur gegeven zijn de gemeente onder Gods Zegen te leiden tot heil harer inwoners. En met deze woorden verklaarde spreker het gemeentehuis voor geopend.

Na de toespraak van de Commissaris der Koningin werd door de Harmonie Fidelio, opgesteld voor het gemeentehuis, het Wilhelmus ten gehore gebracht. Het 'Leve de Koningin', door

de burgemeester aangeheven, werd door allen spontaan overgenomen.

De burgemeester bedankte de Commissaris der Koningin voor zijn vriendelijke woorden en bracht hulde aan de gemeenteraad, die burgemeester en wethouders altijd geholpen hebben een zuinig beleid te voeren. „Intussen druiſt de bouw van het gemeentehuis wel zeer tegen een zuinig beleid in, doch het grote verkeersaanbod in onze gemeente stelt zijn eisen”, aldus de burgemeester.

„Het kruispunt moest worden verruimd en dat kon helaas alleen ten koste van het oude gemeentehuis, dat een sta in de weg was geworden”. De burgemeester besloot zijn toespraak met dank te brengen aan allen – van hoog tot laag – die aan het gemeentehuis hebben gearbeid en dat Gods zegen moge rusten op het werk dat in het gemeentehuis zal worden verricht.

Onderstaande personen brachten de gelukwensen over aan de gemeenschap van Woudenberg voor de totstandkoming van dit fraaie gemeentehuis:

- Wethouder W. Schimmel, namens de zieke waarnemend burgemeester J. van Wolfswinkel.
- P. Haanschoten, lid van de gemeenteraad, namens de raad en het personeel.
- C. Klomp, gemeentesecretaris, voorzitter van het comité van ingezetenen.
- Ds J.L. Klomp, namens de Hervormde Gemeente van Woudenberg.
- J.W. van Alphen, lid van de gemeenteraad.
- M.J.L. Baron Taets van Amerongen, burgemeester van Renswoude, namens de burgemeesters van de omliggende gemeenten.
- W.H. de Beaufort, mede namens Jhr G.W.J. Hooft van Woudenberg en Geerestein.

Nadat de burgemeester de sprekers met een enkel woord had beantwoord werd de erewijn gebruikt, terwijl buiten de Harmonie Fidelio zorgde voor de muzikale omlijſting van dit feestelijk gebeuren. Van nagenoeg alle huizen in de kom van Woudenberg wapperde de driekleur.

Ontvangen geschenken bij de opening

De volgende geschenken werden ontvangen:

- een uurwerk in de toren van het gemeente-

huis, geschonken door burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg.

- een tafel met kleed voor de raadzaal, aangeboden door de gemeenteraadsleden en het gemeentepersoneel.
- een Gelderse kussenkast en een halklok, aangeboden door de ingezetenen van Woudenberg.
- twee fraaie tegeltableau's, geschonken door Jhr G.W.J. Hooft van Woudenberg en Geerestein.

Geschenk van de ingezetenen

Het gevormde comité uit de ingezetenen bestond uit C. Klomp, voorzitter, A.J. Koudijs, secretaris, K. van de Wetering, penningmeester en verder uit de comitéleden H.L. van Amerongen, Th. Heine, K. van Laar, A. van Lunteren, E. Meerbeek, W.C. Minnen en Jb. Schimmel. De Gelderse kussenkast prijkt thans in de raadzaal. De klok staat nog steeds op dezelfde plaats in de hal van het bestuurlijk gedeelte van het gemeentehuis.

De geschenken zijn afkomstig van 504 ingezetenen uit alle kringen der bevolking en zelfs zijn er gelden geschonken door mensen van buiten Woudenberg.

Eerste vergadering in het gemeentehuis

De eerste raadsvergadering in het nieuwe gemeentehuis werd gehouden op 4 november 1936. De voorzitter van de gemeenteraad sprak in die vergadering de hoop uit dat de waardigheid, die uitgaat van dit gebouw op de vergaderingen moge overgaan en dat naar deze waardigheid gehandeld zal worden met terzijdestelling van klein politiek gedoe en dat elkanders meningen zullen worden geëerbiedigd tot behartiging van het waarachtig belang der gemeente.

De raadsleden reageerden niet op de woorden van de burgemeester.

Oorlogschade 1940 – 1945

In de meidagen van het jaar 1940 werd er in de strijd rondom de Grebbeberg en de Grebbe-linie hevig gevochten. Vooral in het oostelijk deel van de gemeente werden huizen verwoest en beschadigd.

Tijdens deze strijd werd er een granaat afgevuurd, die de kamer van de burgemeester bin-

Afb. 17. Het gemeentehuis met de bodewoning kort na het in gebruik nemen. In de achtergevel de toegang naar de toenmalige brandweergarage. (Coll. K.C. van Lunteren, Woudenberg)

nendrong. Het gebeurde 's avonds en er was niemand op de kamer. De granaat kwam niet tot ontploffing en de schade bestond slechts uit een gat in de muur.

Kort voor de bevrijding in 1945 werd het kruispunt De Poort opgeblazen door de zich terugtrekkende Duitse troepen. Alle omliggende huizen en andere gebouwen werden vernield. Door de luchtdrukverplaatsing sneuvelden er ruiten van de raadzaal en werd het dak van het gemeentehuis ontzet. Van de toen ontstane scheuren in de muren moet het pleisterwerk nu nog regelmatig worden bijgewerkt.

Een andere vorm van schade is nog vermeldenswaardig. Toen burgemeester P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg na de oorlog op 6 mei 1945 terugkeerde om de plaats van de inmiddels gearresteerde NSB burgemeester J.P.A. de Monyé in te nemen, ontdekte hij een foto van de NSB leider Ir A.A. Mussert op de wand van zijn kamer.

Bij het zien van deze foto werd de burgerneester zo kwaad dat hij de foto greep en op z'n knie verbrijzelde. Het glas lag verspreid op z'n kamer.

Deze handeling was ook een vorm van oorlogschade...

Verbouwingen en veranderingen gemeentehuis van 1936

G.D. Marringa

Het in 1936 gebouwde gemeentehuis heeft plm. 40 jaar het bestuur met de meeste ambtenaren kunnen huisvesten. Door interne verbouwingen met aanpassing van de raampartijen in de gevels werd telkens weer een plaatsje gevonden voor het zich regelmatig uitbreidende personeelsbestand als gevolg van toename van het aantal inwoners en uitbreiding der werkzaamheden.

In de loop der jaren hebben zich de volgende veranderingen in en buiten het gebouw voorgedaan:

- 1948 – het gemeentehuis met conciërgewoning worden aangesloten op het waterleidingnet.
- 1950 – ten noorden van het gemeentehuis wordt een parkeerterrein aangelegd.
- 1954 – het gemeentehuis wordt voorzien van een bliksemafleiderinstallatie.
- 1957 – de brandweer verhuist en de garage wordt ingericht voor kluisruimte en fietsenstalling.
- 1960 – de ramen in de oost- en zuidgevel worden voorzien van een luxaflex zonwering.
- 1961 – op verzoek van de Vereniging voor Vreemdelingen Verkeer zal het gemeentehuis voortaan gedurende de zomermaanden worden verlicht door een tweetal schijnwerpers.
- 1962 – de personeelsleden van de secretarie-afdeling Bouw- en Woningtoezicht en Gemeentewerken verlaten het bureau aan de oostkant in het souterrain van het gemeentehuis en doen hun intrede in een eigen gebouw aan de Schans nr 20.
De vrijkomende ruimte wordt ingenomen door de medewerkers van de afdeling Financiën/Onderwijs en Personeelszaken.
- 1967 – de in 1957 ingerichte fietsenstalling wordt verbouwd tot bureauimte voor de zich uitbreidende afdeling Financiën/Onderwijs en Personeelszaken.
- 1969 – doordat de Rijkspolitie de beschikking krijgt over een eigen gebouw wordt in het souterrain aan de noord-oost-zijde de bureauimte met arrestantencellen en de kolenopslagplaats verbouwd tot werkruimte voor de afdeling Algemene zaken/Interne zaken en een besprekingskamer, waar later de boekhoudmachine wordt geplaatst.
Er wordt een met gas gestookte centrale verwarmingsketel aangeschaft.
- 1970 – de raadzaal krijgt een grote opknopbeurt. Er worden raadzaaltafels en -stoelen vernieuwd en er komt een nieuw vloerkleed.
- 1971 – de microfoons doen hun intrede in de raadzaal zodat de raadsleden zich beter verstaanbaar kunnen maken voor het publiek op de tribune.
- 1972 – de gemeentesecretaris krijgt de beschikking over een eigen kamer in het gemeentehuis.
- 1973 – een ondeugdelijke kluisdeur in het souterrain moet worden vervangen.
- 1975 – het gemeentehuis – uitgezonderd de raadzaal – wordt gedeeltelijk gestofeerd en de secretarie-afdelingen Algemene zaken/Interne zaken en Financiën/Onderwijs en Personeelszaken krijgen onderdak in een houten dependance aan de Parklaan.

Van tijdelijke voorzieningen naar een definitieve oplossing

G.D. Marringa

In het jaar 1975 was de ruimtenood in het gemeentehuis hoog gestegen. De medewerkers van de in het souterrain gehuisveste secretarieafdelingen Algemene zaken/Interne zaken en Financiën/Onderwijs/Personeelszaken zaten in de toch al benauwde ruimtes door het lage plafond bijna op elkaars schoot.

De afdeling Sociale zaken (later Welzijnszaken geheten) was tijdelijk ondergebracht in een niet afgeschermd gedeelte op de tekenafdeling van het gebouw Gemeentewerken zonder te beschikken over een geschikte besprekingskamer.

De raadzaal deed dienst als vergaderruimte voor het bestuur en als spreekkamer voor de secretarieafdelingen. Er heerste een slecht werkklimaat en de dienstverlening aan het publiek kon niet meer goed functioneren.

De gemeenteraad was er dan ook van overtuigd dat er – in afwachting van een definitief onderkomen – in een voorlopige huisvesting moest worden voorzien door de aankoop van een houten dependance, welke geplaatst kon worden op het terrein van het voormalig koetshuis van huize Laanzicht. Het koetshuis heeft bij aankoop door de gemeente vanaf 1957 dienst gedaan als brandweergarage.

Toen de voormalige eierhal aan de Schans was omgebouwd tot brandweergarage kon het koetshuis in 1975 worden afgebroken.

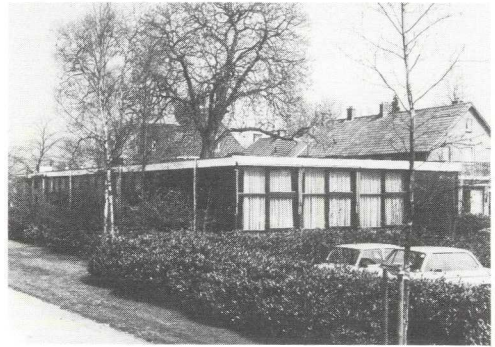
De gemeenteraad heeft er in 1975 twee commissievergaderingen en twee raadsvergaderingen voor nodig gehad om te komen tot een keuze van een houten noodgebouw. In de raadsvergadering van 26 augustus 1975 werd besloten over te gaan tot aankoop van een gemakkelijk te monteren en te demonteren gebouw. Door middel van een wettelijke bepaling kon de gemeente een tijdelijke bouwvergunning verlenen voor maximaal vijf jaren.

In deze raadsvergadering werden de volgende credieten beschikbaar gesteld:

– f 72.500,- voor de afbraak van de oude brandweergarage en de aanleg van een ver-

bindingsweg van de Parklaan naar de Willem de Zwijgerlaan en de afsluiting van de Parklaan op de Maarsbergseweg. Tegen stemden de raadsleden J. Boer-Oldenburger, G.C. de Rijk, W.R. van der Kwast en J. Roodenburg.

– f 343.000,- voor de aankoop en inrichting van een houten kantoorgebouw. De instemming werd verkregen van alle raadsleden, te weten G.J. ter Maaten, F. Mulder, G.C. de Rijk, W.R. van der Kwast, J. Boer-Oldenburger, J. Roodenburg, A. van Ee, J.G. Klumpeenaar, M.J. Hendrikse, H.A.B. Koops, J.C. Witter, C.J. van Ekris en Joh. ter Maaten.

Afb. 18. De dependance bij het gemeentehuis, in het jaar 1975 geplaatst. (Foto Arno Verkuil, Woudenberg; 1985)

Bij de plaatsing van het noodgebouw is er milieubewust gewerkt want de dependance werd om een kastanjeboom gebouwd zodat deze boom niet behoefde te worden gerooid. De gemeente kreeg hiermee landelijke bekendheid. Aan de indeling van de dependance lag een ruimterapport van een deskundig organisatiebureau ten grondslag, uitgebracht in 1975.

Luchtverversing in dependance

In de raadsvergadering van 26 augustus 1975 was er reeds op gewezen dat airconditioning in dit gebouw wel noodzakelijk zal blijken te zijn. De ervaring gedurende één jaar met het houten noodgebouw had inmiddels uitgewezen dat het

werken in de dependance vanaf het voorjaar tot aan de herfst bij helder weer – ondanks de buitenzonwering – een bijna ondoenlijke zaak was. De wanden en het dak hielden namelijk de warmte slechts in een geringe mate tegen. Bij zonneshijn liep de binnentemperatuur dermate op dat het werken bijzonder bemoeilijkt werd en de arbeidsprestaties sterk verminderden of vrijwel onmogelijk werden gemaakt, vooral tijdens de middagen.

In de raadsvergadering van 28 april 1977 werd bij meerderheid van stemmen alsnog een credit van f 35.000,- beschikbaar gesteld voor het aanbrengen van airconditioning. Deze vorm van luchtverversing heeft voortreffelijk gewerkt.

Commissie inzake onderzoek definitieve huisvesting (1e commissie)

De gemeenteraad heeft bij besluit van 25 november 1975 een commissie ingesteld met als taak een studie te maken naar de mogelijkheden om te komen tot een definitieve huisvesting op langere termijn voor de gemeentelijke organisatie (bestuurders en ambtelijk apparaat).

Tot leden van deze commissie werden benoemd:

- raadslid, tevens wethouder, Joh. ter Maaten, voorzitter.
- raadslid G.C. de Rijk.
- raadslid J.C. Witter.
- ingezetene Ir J.L. van der Jagt, houtvester Staatsbosbeheer.
- ingezetene W.J. van der Pluijm, architect.
- gemeentesecretaris G.D. Marringa.
- directeur van gemeentewerken F. Schmidt.

Als ambtelijk secretaris werd de chef van de afdeling algemene zaken, H.G. Moesbergen, aan deze commissie toegevoegd. De vergaderingen werden ook bijgewoond door de adjunct-directeur van Gemeentewerken J. Peke-laer.

Na anderhalf jaar presenteerde de commissie haar rapport 'Definitieve Huisvesting Bestuurders en Ambtelijk Apparaat' in de maand mei van het jaar 1977.

Advies van de 1e commissie

De commissie is van mening dat een harmonische uitbreiding van het huidige gemeentehuis een architectonisch nagenoeg onuitvoerbare

opgave is. Indien deze mening in twijfel zou worden getrokken kan er een nader onderzoek plaats vinden door een terzake kundig architect, waarvan de kosten worden geraamd op f 25.000,-.

Uit de samenvatting van het rapport blijkt:

- verbouwing of uitbreiding van het bestaande gemeentehuis is niet uitvoerbaar gezien de onaanvaardbaar geachte aantasting van het De Beaufortpark.
- handhaving van het bestaande gemeentehuis en bouw van een administratiekantoor in de onmiddellijke omgeving is voor wat betreft het De Beaufortpark op dezelfde gronden onmogelijk. Het terrein van de voormalige brandweergarage heeft een te gering oppervlak.
- het is niet mogelijk van een ander, bestaand gebouw, gebruik te maken.
- de enige overblijvende mogelijkheid is bouw van een geheel nieuw gemeentehuis. Deze nieuwbouw kan niet geschieden in het De Beaufortpark, zodat het terrein aan de Schans als enige mogelijkheid overblijft. Daaraan is het voordeel verbonden van de ligging in de omgeving van het Verenigingsgebouw en van het kantoor van Gemeentewerken. Voorts biedt het terrein enige mogelijkheid voor eventuele uitbreiding zo die in de verdere toekomst noodzakelijk mocht blijken.

Het commissielid G.C. de Rijk kwam met een minderheidsstandpunt omdat naar zijn mening niet alle mogelijkheden voldoende waren onderzocht.

Behandeling rapport 1e commissie in de gemeenteraad

Burgemeester en wethouders reageerden instemmend op het door de meerderheid van de commissie uitgebrachte rapport. Het rapport werd behandeld in de raadsvergadering van 23 juni 1977.

Alle fracties in de gemeenteraad spraken hun waardering uit voor de opzet en leesbaarheid van het rapport. Bij de inhoud van het rapport plaatste men echter veel vraagtekens met name over hetgeen niet door de commissie is onderzocht.

Er hadden meer locaties in de gemeente moe-

ten worden onderzocht en men miste duidelijk andere mogelijkheden als vestigingsplaats voor een nieuw gemeentehuis, waarover met geen woord werd gerept. De algemene teneur was dat men er moeite mee had dat de commissie geen alternatieven had aangedragen, doch alleen het terrein van de Schans adviseerde voor de bouw van een nieuw gemeentehuis.

WOUDENBERG - Van de complimenten voor het vele werk, de opzet en de leesbaarheid die de commissie die het rapport „Definitieve huisvesting bestuurders en ambtelijk apparaat“ had samengesteld, ontving, bleef niets meer over toen daarna een zee van kritische beschouwingen losbarstte. De merkwaardige benadering in de zin van „een geweldig rapport, maar inhoudelijk deugt er niets van“ werd door meerdere raadsleden gehanteerd.

Talrijke detailvragen aangaande de situering en de financiële aspecten van het toekomstige raadhuis werden - tijdens de donderdagavond gehouden raadsvergadering - voorgelegd aan commissielid J. C. Witter en toen de zij „politieke ronde“ aan bod kwam, deden met name de fracties van de VVD, PDP en SGP het college van burgemeester en wethouders diverse suggesties en alternatieven aan de hand.

De discussie kreeg naar ons gevoelen wel eens een wat te verwittende ondertoon, maar zowel de heer Witter als het college van b. en w. wisten de rust in de raad weer te brengen door op uitstekende en vriendelijke wijze het rapport te verdedigen. Dat betekende echter geen geringovertuiging voor de raadsleden.

Opnieuw werd uitgebreid van gedachten gewisseld, totdat uiteindelijk besloten werd de commissie te vragen of zij een uitgebreidere onderzoeksopdracht zou accepteren. Inmiddels was de nieuwe dag al een half uur jong.....

Afb. 19. Knipsel uit de Barneveldse Krant van vrijdag 24 juni 1977; betreft de behandeling van het rapport van de 1e commissie in de gemeenteraad.

Na een urenlange discussie werd uiteindelijk besloten de commissie een nieuwe opdracht te verstrekken met een uitgebreidere taak: met name moet er een globaal inzicht worden gegeven van alle financiële consequenties van andere locaties in de gemeente. De formulering van de opdracht moet door de gemeenteraad worden vastgesteld om te voorkomen dat de opdracht weer te eng wordt verstrekt.

Hoewel meerdere raadsleden zich voorstander toonden een bedrag van f 25.000,- beschikbaar te stellen om door een architect de mogelijkheid te laten onderzoeken het bestaande gemeentehuis op verantwoorde wijze uit te breiden, kwam het niet tot besluitvorming. Deze mogelijkheid werd uiteindelijk afgedaan met de mededeling dat wanneer de commissie van oordeel is dat een onderzoek nog nodig is hierover altijd nog een beslissing kan worden genomen.

Op 15 september 1977 sprak de meerderheid van de commissie zich uit achter het door haar uitgebrachte rapport te blijven staan. Ze heeft de haar opgedragen taak volbracht en geadviseerd werd een politieke commissie in te stellen, bestaande uit raadsleden en aangevuld met adviseurs. Concreet betekent dit dat de commissie een nieuwe opdracht van de gemeenteraad niet heeft aanvaard.

Daarna trad er een rustpauze in. Wel vond er intern beraad plaats, doch het duurde tot na de raadsverkiezingen in 1978 voordat de huisvestingsperikelen weer werden opgerakeld.

Commissie Huisvesting Bestuurders en Ambtelijk Apparaat (2e commissie)

Na de installatie van de nieuwe gemeenteraad werd er reeds op 28 september 1978 een nieuwe commissie ingesteld, bestaande uit de fractievoorzitters van de politieke partijen in de gemeenteraad, namelijk:

- B. van Egten (PvdA).
- M.J. Hendrikse (Gemeentebelangen).
- J. van der Kooy (CDA).
- F. Mulder (SGP).
- G.C. de Rijk (VVD).

Deze commissie stond onder voorzitterschap van burgemeester H.H. Zwart en werd in een later stadium bijgestaan door gemeentesecretaris G.D. Marringa en directeur van Gemeentewerken F. Schmidt.

Secretaris van deze commissie werd de waarnemend chef van de afdeling algemene zaken A.F. van Leur.

Deze commissie is op 16 november 1978 met de werkzaamheden begonnen. Allereerst moest de commissie de gemeenteraad adviseren over haar taakstelling.

In de raadsvergadering van 21 september 1979 - inmiddels was er bijna weer een jaar verstreken - werd de door de commissie geadviseerde taakstelling vastgesteld er op neerkomende, dat de bestaande gegevens inzake de ruimtelijke, bouwkundige en financiële aspecten van een mogelijke aanbouw, verbouw of nieuwbouw nader dienen te worden onderzocht met inschakeling van noodzakelijke externe deskundigheid. Het in 1975 uitgebrachte ruimterapport door een deskundig organisatiebureau moet worden bijgesteld, waarbij nieuwe ontwikkelingen dienen te worden verwerkt.

Advies van de 2e commissie

De commissie kwam op 20 november 1980 met een advies van de volgende strekking:

- de huisvesting van het bestuurlijk en ambtelijk apparaat vergt een definitieve voorziening.
- het huidig gemeentehuis volledig blijven be-

- stemmen voor bestuurlijke ruimten.
- de uitbreiding dient te worden beperkt tot de secretarie-afdelingen, met uitzondering van Gemeentewerken, welke afdeling gehuisvest blijft in het pand Schans 20.
 - een architect aantrekken en belasten met onderzoek, c.q. maken van een voorlopig schetsontwerp van de aanbouw van de administratieve ruimten aan het huidige gemeentehuis met inachtneming van het herziene ruimterapport van een deskundig organisatiebureau en de visie van de commissie hierop.
 - een crediet beschikbaar stellen voor het verstrekken van een ontwerp-opdracht.

Behandeling advies 2e commissie in de gemeenteraad

In de raadsvergadering van 26 maart 1981 stemde de gemeenteraad in met het advies van de commissie. Architect J. de Jong te Wouderberg werd aangezocht een studie, c.q. schetsontwerp te maken voor de uitbreiding van het gemeentehuis, waarvoor een bedrag van f 27.000,- beschikbaar werd gesteld.

De fractie van Gemeentebelangen in de gemeenteraad kon niet akkoord gaan met de gevolgde procedure, waarbij de keus vooraf op één architect is gevallen. Deze fractie had liever de mogelijkheden afgetast of er meer architecten bereid waren een globale schets en kostenberekening in te dienen, aan de hand waarvan een keuze gemaakt had kunnen worden.

Een stap in de goede richting.

Uitbreiding van het gemeentehuis

G.D. Marringa

Er werd een werkgroep ingesteld welke tot taak kreeg de besluitvorming van de uitbreiding van het gemeentehuis voor te bereiden. In deze werkgroep kregen zitting:

- wethouder F. Mulder, voorzitter
- gemeentesecretaris G.D. Marringa
- directeur van Gemeentewerken F. Schmidt
- architect J. de Jong.

Als secretaris werd aan de werkgroep toegevoegd A.F. van Leur, waarnemend chef van de afdeling algemene zaken ter gemeentesecretarie.

De eerste bespreking van de werkgroep had plaats op 2 juni 1981. Alle gemeenteambtenaren, die in het gebouw zouden worden gehuisvest, kregen inspraak in het ontwerp van de architect. Tijdens een informele bijeenkomst is op 14 januari 1982 het schetsontwerp aan de gemeenteraad getoond. De daaruit voortvloeiende reacties van de raadsleden heeft de werkgroep mede in het ontwerp betrokken.

Er werd een voorlichtingsavond gehouden met de burens aan de Parklaan en naaste omgeving. Tegen de bestemmingswijziging van een gedeelte van het De Beaufortpark 'openbaar groen' tot 'gemeentehuis' werden geen bezwaren ingediend en de goedkeuring van hogerhand werd vrij snel verkregen.

Evenals dit het geval was met de bouw van het gemeentehuis in 1936 moest ook nu weer toestemming worden gevraagd om in afwijking van de inhoud van de schenkingsakte van 1932 de

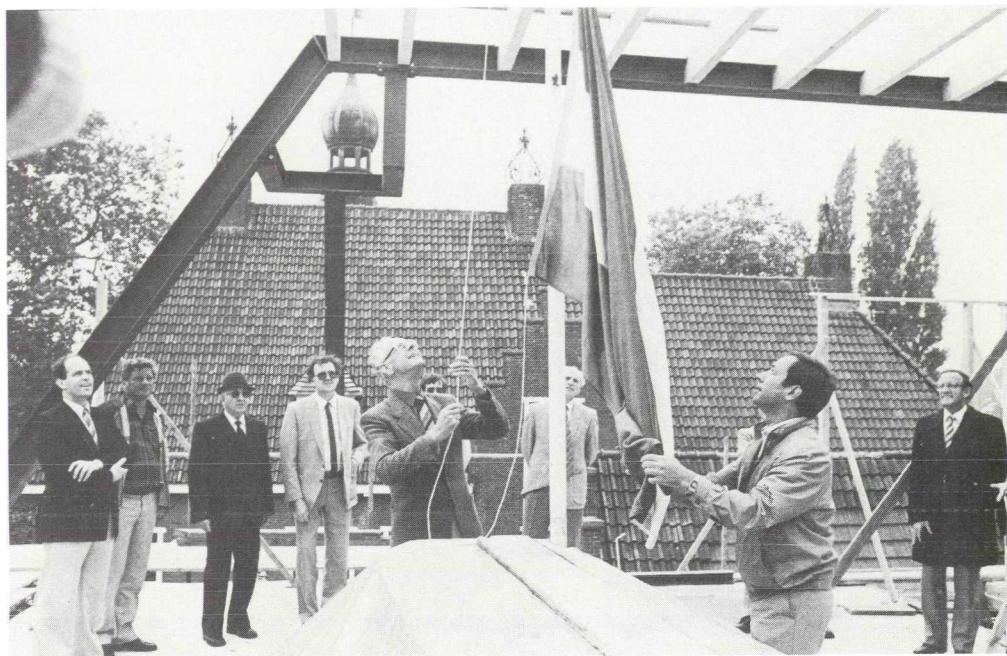

Afb. 20. Op 27 maart 1984 wordt de 'eerste' paal voor de nieuwbouw bij het gemeentehuis geslagen. (Coll. Stichting Oud Woudenberg; foto BDU, Barneveld; 1984)

uitbreiding in het De Beaufortpark te kunnen realiseren. De medewerking werd verkregen en het servituut kon worden afgekocht voor een bedrag van f 62.500,-

In de raadsvergadering van 15 juli 1982 kwam het voorstel van burgemeester en wethouders tot het instemmen met het schetsontwerp en het beschikbaar stellen van een crediet voor de uitbreiding van het gemeentehuis aan de orde. Hieronder volgt een overzicht van de gemaakte kostenraming:

- Bouwkosten nieuw gedeelte	f 1.466.950,-
- Verbouwkosten, inclusief de voormalige bodewoning	- 225.000,-
- Advieskosten electra, verwarming, beton- en staalconstructies, honorarium architect	- 240.000,-
- 18% omzetbelasting (BTW) over f 1.931.950,-	- 347.750,-
- Afkoop servituut voor het bouwen in het De Beaufortpark	- 62.500,-
- Bijkomende kosten, o.a. aanvulling inventaris, overdrachtskosten, taxatatiekosten etc.	- 87.500,-
- Afronding	- 20.300,-
	<hr/>
Totale benaderde kosten	f 2.450.000,-
	<hr/> <hr/>

Afb. 21. Het hoogste punt van het nieuwe kantoor is bereikt. Op 17 september 1984 hijst burgemeester J. de Pree de vlag. V.l.n.r. electrotechnisch adviseur I.J. Spelbrink, electrotechnisch installateur H. Mandersloot, A. Morren, architect J. de Jong, burgemeester J. de Pree, wethouder N. Bijl, aannemer J. Morren en K. Mons, ambtenaar Bouw- en woningtoezicht. (Coll. Stichting Oud Wou-denbergen; foto BDU, Barneveld; 1984)

De kosten zijn betaald uit de gemeentelijke reserves.

Besluitvorming in de gemeenteraad

De fractie van de Partij van de Arbeid in de gemeenteraad had een alternatief plan ingediend, waarbij een besparing van plm. een miljoen gulden zou kunnen worden verkregen. Dit plan voldeed echter niet aan de vastgestelde uitgangspunten en werd niet door de gemeenteraad overgenomen.

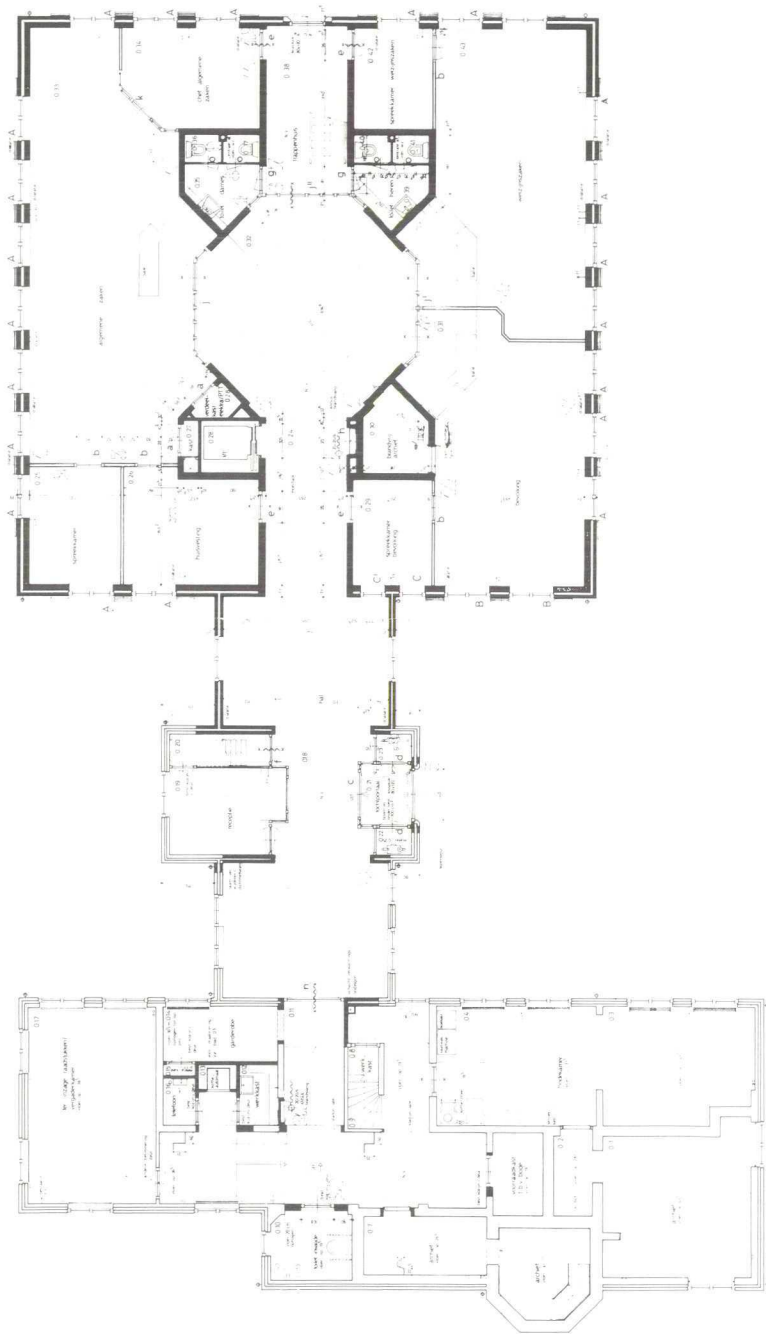
De fractie van Gemeentebelangen in de gemeenteraad deed een poging om te proberen binnen een half jaar de onduidelijkheden wat betreft prognose's en op financieel en technisch terrein weg te nemen. Daarom stelde deze fractie voor het voorstel van burgemeester en wethouders terug te nemen voor nader be-raad in een raadscommissie, waarbij ook de architect zou moeten worden betrokken.

Dit voorstel kreeg de steun van de fracties van de PvdA en de VVD. Esthetisch vond men het een goed schetsontwerp, doch vooral de bin-nenplaats – de vide – vond men ruim opgezet en de minderheid in de gemeenteraad vroeg zich af of de geplande uitbreiding niet wat een-voudiger kon worden uitgevoerd.

Burgemeester en wethouders namen hun voor-stel niet terug. De meerderheid van de gemeen-teraad wilde geen stagnatie meer en wenste over te gaan tot besluitvorming.

De fracties van het CDA en de SGP stemden tegen het voorstel van de minderheid in de ge-meenteraad, zodat dit voorstel met zes stemmen voor en zeven stemmen tegen werd ver-worpen.

Het voorstel van burgemeester en wethouders tot vaststelling van het schetsontwerp van archi-tect J. de Jong met bijbehorende kostenbe-groting van bijna 2½ miljoen gulden werd

Afb. 22. Plattegrond gemeentehuis, 1985. (Architectenburo J. de Jong, Woudenberg)

daarna door de gemeenteraad met de kleinst mogelijke meerderheid van zeven stemmen voor en zes stemmen tegen aangenomen.

Voor stemden de raadsleden N. Bijl, A. van Ee, C.J. van Ekris, J. van der Kooy en G.J. van de Lagemaat (fractie van het CDA), G.J. ter Maaten en F. Mulder (fractie van de SGP).

Tegen stemden de raadsleden M.J. Hendrikse en H.A.B. Koops (fractie van Gemeentebelangen), B. van Egten en N.J.W. Beijleveld (fractie van de PvdA), M.A. Slagboom – Klootwijk en J.C.J. van Vliet (fractie van de VVD).

Voorzitter van de gemeenteraad: burgemeester J. de Pree.

Gemeentesecretaris: G.D. Marringa.

Keuze bouwstijl en indeling van de aanbouw

Men ziet tegenwoordig vaak dat men bij gebouwen, die moeten worden uitgebreid, aansluit met een totaal andere bouwstijl. Architect J. de Jong was daar geen voorstander van. Men houdt dan vaak een 'allegaartje' over. Beter, maar tevens moeilijker, is de methode om aan te sluiten in dezelfde bouwstijl en dan toch te voldoen aan de normen, die nu gelden.

De architect is daarom in zijn ontwerp teruggevallen op de neo-renaissance stijl om de eenheid van bouwstijlen van het bestaande gedeelte en het nieuwe gedeelte te bewaren. Wel is er vanwege de kosten gezocht naar een versimpelde vorm van deze bouwstijl.

De hoofdingang ligt aan de Parklaanzijde. Als ingangspartij is gebruik gemaakt van de reeds aanwezige trapgevel van de voormalige bodewoning. Door de bodewoning als koppelingselement te gebruiken tussen oud en nieuw gedeelte is er een goedkope en logische oplossing verkregen.

Bij de uitbreiding is gebruik gemaakt van kruiskozijnen zoals in het bestaande gedeelte van 1936. De muren zijn qua steen zoveel mogelijk als bestaand werk uitgevoerd. Dit geldt ook voor de luiken, de dakkapellen, de dakgoot, klossen en kleuren.

De aanbouw is nogal vlak uitgevoerd. Dit komt voort uit de vereenvoudiging van de bouwstijl en sluit tevens aan bij de gedachte om het bestuurlijk gedeelte als representatief gedeelte te

houden en de nieuwbouw als administratief gedeelte. Tegenover de kleinschaligheid van het bestaande gedeelte heeft de architect door de rust in het nieuwe gedeelte een toestand van evenwicht weten te bereiken.

De karakteristieke schoorstenen met smeedwerken zijn ook op de nieuwbouw geplaatst. De schoorstenen worden gebruikt voor afvoer van rookgassen van de centrale verwarmingsinstallatie en voor de ventilatie van het gebouw. De vitrages hebben evenals in het bestaand gebouw de vorm van een zandloper.

De beplanting rondom de aanbouw sluit aan op de reeds aanwezige begroeiing in het De Beaufortpark. De zeker 100 jaar oude statige moeras-cypres is in z'n volle glorie blijven staan.

De administratieve ruimtes groeperen zich rondom een vide. De lichtinval van de binnenplaats komt geheel van boven, waaruit een bepaalde symboliek spreekt. De afdelingen Burgerzaken, Welzijnszaken en Algemene zaken – de meest publiek gerichte secretarie-afdelingen – bevinden zich op de begane grond.

Op de eerste verdieping is de kamer van de gemeentesecretaris en bevinden zich ook de secretarie-afdelingen Financiën, Onderwijs en Personeelszaken, alsmede Interne zaken en de ruimte voor de typistes/telefoniste.

De afdelingen hebben geen loketten. Het publiek kan via een toegangsdeur in de vide de werkruimtes betreden.

Op de tweede verdieping is het magazijn annex archiefruimte. Voorts bevindt zich op deze verdieping een niet aangeklede ruimte welke zich bijzonder leent nog eens te worden ingericht als burgerzaal voor het houden van grote bijeenkomsten annex een kantine voor het gemeentepersoneel, wanneer daarvoor financiële middelen beschikbaar worden gesteld.

Een lift zorgt er voor dat ook minder validen het gehele gebouw kunnen bereiken. In de hal is plaats voor exposities, terwijl tussen het bestaande en het nieuwe gedeelte een expositieruimte is gecreëerd voor de Stichting Oud Woudenberg, kunstenaars en andere belangstellenden.

In het bestaande gedeelte van 1936 blijven de burgemeesterskamer en ook de raadzaal, waarvan de publieke tribune is vergroot. De beide wethouders hebben ieder een eigen ka-

mer gekregen in het bestuurlijk gedeelte. In het souterrain, centraal ten opzichte van het bestuurlijk en administratief gedeelte, heeft de bode werkruimte gekregen. De overige ruimte van het souterrain is benut voor allerlei andere noodzakelijke opberg- en werkruimtes. Ongeveer de helft van de zolderruimte boven het bestaand gedeelte zal door de Stichting Oud Woudenberg worden ingericht als werk- en opslagruimte.

De conclusie is dat de architect er in is geslaagd van beide gebouwen een eenheid te maken.

Aannemers en leveranciers

Nadat het bestek met tekeningen door architect J. de Jong in overleg met de werkgroep gereed waren gemaakt kon de aanbesteding worden gehouden.

De uitslagen van de op 13 december 1983 gehouden bestedingen zijn als volgt:

A. Bouwkundige werkzaamheden, besteed onder Woudenbergse aannemersbedrijven:

- Morren B.V. f 1.516.000,-
- Gebr. van Voorthuizen f 1.586.000,-
- Legemaat en van Elst f 1.593.000,-
- Hendrikse B.V. f 1.639.000,-

B. Electrotechnische installatie:

- H. Mandersloot te Scherpenzeel f 164.670,-
- G. Blokhuis te Woudenberg f 173.000,-
- Nettenbouw B.V. te Amersfoort f 177.000,-
- Legemaat B.V. te Zeist f 178.850,-

C. Centrale verwarming/afzuiginstallatie:

- Korstanje B.V. te Zeist f 141.300,-
- T.I.B.M. te Maarsbergen f 142.000,-
- van Ham B.V. te Veenendaal f 144.800,-

Na toepassing van een aantal vereenvoudigingen in het bouwplan werden de werken gegund aan:

- Bouwkundige werkzaamheden aan het Aannemersbedrijf Morren B.V. te Woudenberg voor een bedrag van f 1.333.450,-.

- Electrotechnische installatie aan het Electrotechnisch Bedrijf H. Mandersloot te Scherpenzeel voor een bedrag van f 132.373,-.
- Centrale verwarming en afzuiginstallatie aan het bedrijf Korstanje B.V. te Zeist voor een bedrag van f 138.920,-.

D. Stoffering

In een later stadium is aanbesteed aan de vloerbedekking, gordijnen en vitrage onder de Woudenbergse woninginrichters. Ingeschreven is door:

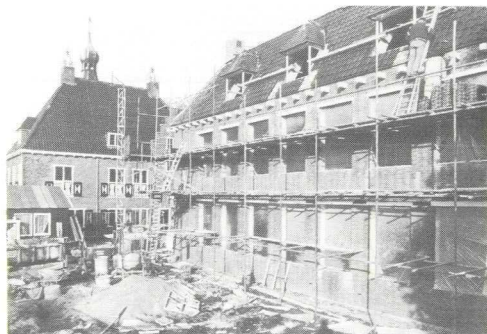
- Woninginrichting M. Veenendaal f 51.001,-
- Dalhuysen B.V. Interieurverzorging f 55.054,-

Gegund aan Woninginrichting M. Veenendaal te Woudenberg voor een bedrag van f 52.275,- inclusief meerwerk.

Alle genoemde bedragen zijn exclusief 19% omzetbelasting (BTW).

Na de uitslag van de aanbestedingen en de toegepaste vereenvoudigingen blijkt er een overschrijding van het toegekende budget te zijn ontstaan van f 62.903,- als gevolg van onder andere de noodzakelijke geachte paalfundering, extra advieskosten en de verhoging van het BTW tarief van 18% naar 19%, waardoor de totale kosten op ruim 2½ miljoen gulden komen te liggen.

Afb. 23. Het nieuwe kantoor in aanbouw. (Coll. Gemeente Woudenberg; foto BDU, Barneveld; 1984)

E. Ingeschakelde adviesburo's

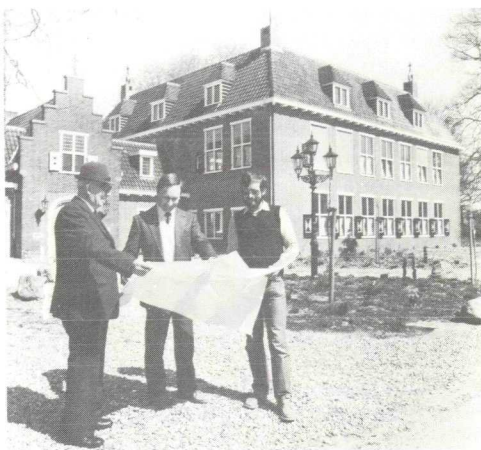
- Technisch adviesburo T.A.S. te Scherpenzeel voor energiezuinige installaties ten behoeve van de verwarming en afzuiginstallatie.
- Adviesburo Spelbrink te Eemnes voor de electrotechnische installatie.
- Adviesburo Leijdes en Reijneveld te Scherpenzeel voor een constructief ontwerp funderingsmethode, statische berekeningen, maken van beton- en staalconstructieberekeningen, vorm- en wapeningstekeningen.
- Adviesburo Tjaden te Haarlem voor grondonderzoek en funderingsadvies.

F. Onderaannemers

- Grondwerk:
Gebr. Methorst te Scherpenzeel.
- Heiwerk:
Fa. de Graaf te Bleiswijk.
- Vlechtwerk:
H.C. Pfaff te Zegveld.
- Metselwerk en tegelwerk:
D.A. Verbeek te Austerlitz.
- Stucadoorswerk:
Th. Wouters te Leusden.
- Loodgieterswerk:
G. Hek te Woudenberg.
- Staalconstructie en smeedwerk:
Gebr. Geefshuysen te Scherpenzeel.
- Afwerkvloeren:
Cimarosti te Veenendaal.
- Schilderwerk:
G. Kramer te Woudenberg.
- Plafondwerk:
S. + R. Binnenafbouw te Soesterberg.

G. Leveranciers:

- Liftinstallatie:
Starlift te Voorburg.
- Geluidsinstallatie:
H.W. Kuitert te Woudenberg.
- Telefooninstallatie:
Telefoondistrict Utrecht.
- Buitenkozijnen:
Houtindustrie Amersfoort B.V.
- Natuursteen:
Budding B.V. te Veenendaal.
- Bliksemafleider:
H.A. van Duynen te IJmuiden.

Afb. 24. V.l.n.r. A. Morren, aannemer J. Morren, uitvoerder J. Veldhuizen. (Foto Arno Verkuil, Woudenberg; 1985)

- Lichtkoepel vide:
Dordsche Glashandel.
- Balies:
Inter Shop Center (I.S.C.) te Woudenberg.
- Meubilair:
Trompenburg B.V. te Haarlem.
- Beplanting:
Hoveniersbedrijf Sinke te Woudenberg.
- Verharding/bestrating:
Sterk Heukelum B.V.

Nieuw meubilair

De gemeenteraad heeft er twee commissievergaderingen en twee raadsvergaderingen voor nodig gehad om het verouderde kantoormeubilair te laten vervangen door een kantoorinrichting, afgestemd op de eisen van efficiëncy en moderne technieken.

In de raadsvergadering van 31 januari 1985 werd 'het licht op groen gezet' en kon er nieuw meubilair worden aangeschaft voor een bedrag van f 140.000,- voor een personeelsbezetting van 28 personen, de burgemeesterskamer en de kamers van de beide wethouders. De raadzaalstoelen kregen een opknapbeurt.

Uitvoering nieuwbouw- en verbouwingswerken

Op 12 maart 1984 werd met de bouwwerkzaamheden gestart. De eerste paal werd gesla-

gen op 27 maart 1984 door wethouder F. Mulder. De werkzaamheden vorderden snel want op 17 september 1984 kon burgemeester J. de Pree de vlag hijsen ter gelegenheid van het bereiken van de hoogste punt van het gebouw.

Voordat de winter z'n intrede deed was het gebouw water- en provisorisch glasdicht, zodat er met behulp van verwarming kon worden doorgewerkt.

Op 22 februari 1985 verhuisden de burgemeester (tijdelijk), de gemeentesecretaris en de medewerkers op de afdelingen Burgerzaken en Welzijnszaken naar hun nieuwe onderkomens. Er kon nu voortgang worden gemaakt met de interne verbouwing van het bestaande gemeentehuis.

De houten dependance werd ontruimd op 11,

12 en 13 april 1985 en de eerste oplevering van de nieuwbouw- en de verbouwingswerkzaamheden had plaats op 17 april 1985.

De werkgroep heeft intensief gewerkt. Gedurende een viertal jaren werd er eens in de twee à drie weken vergaderd teneinde alle facetten rondom de voorbereiding en uitvoering van de nieuwbouw- en verbouwingswerken te bespreken.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

Gemeentearchief Woudenberg.
Utrechts Dagblad, 14 oktober 1936.
De bouwkunst van Hellas tot heden, E.H. ter Kuile; 2e dr., Zeist 1965.
Kijk op stadhuizen, Gerda Zeegers en Irmin Visser; z.p. 1981.
De geschiedenis van de bouwkunst in Europa, Nicolaus Pevsner; 3^e dr., Rotterdam 1965.

De Klapperman

Uitgave van de Stichting Oud Woudenberg.

Redactie

G.D. Marringa, Th. van Straalen, J.J. Timmer.

Redactieadres

J.J. Timmer, Paulus Potterlaan 45, 3931 TD Woudenberg, tel. (03498) 3291.

Abonnement

'De Klapperman' wordt aan donateurs van de stichting zonder kosten toegezonden. Donatie voor 1985: min. f 10,00. Losse nummers f 6,50.

Secretariaat stichting

G. Moesbergen, Stationsweg 169, 3931 EN Woudenberg, tel. (03498) 1464.

Gehele of gedeeltelijke overname is zonder toestemming van de uitgeefster niet toegestaan.

Inhoud

Gerechts- en gemeentehuizen in Woudenberg

Bij de omslag:

*Het gemeentehuis van Woudenberg
(Foto Arno Verkuil, Woudenberg)*